

Marsai Viktor

A szomáli szövetségi kormány első két éve és az al-Sabáb elleni katonai műveletek, 2012–2014 (I.)

Miközben a nemzetközi szereplők percepciójában Szomália változatlanul „bukott a bukottak között”, az országban zajló folyamatok több helyen is meghaladni látszanak az eddigi állapotokat. Az al-Sabáb átalakulása nemzeti gerillacsoportból regionális terrorszervezetté ugyan azt sugallja, hogy a biztonsági helyzet – különösen a külső szereplők számára – rosszabb, mint valaha, maga a szomáli társadalom, túllépve ezen a megközelítésen, újabb és újabb lépéseket tesz a mindennapok normalizálására. Ebben többé-kevésbé partnerre lelt a 2012 óta regnáló kormányzatban, amelynek tevékenysége – főleg nyugati mércével – ugyan számos kívánnivalót hagy maga után, de két évtizednyi káosz után mégis az eddigi legigéretesebb és legpotensebb szereplő Mogadishuban.

I. Kényszerhelyzetben – stratégiai körkép Szomália és a térség viszonyairól

Alapvetések: szalafita előretörés és a donorok felelőssége

2012 késő nyarán, kora őszén az új szövetségi parlament megalakulásával, illetve Haszsan Mohamud megválasztásával – legalábbis papíron – huszonegy év után végre ismét egy széles körű, külső és belső elismertségnek örvendő kormányzat került hatalomra Mogadishuban. Az átmenet elhúzódó, belviszályokkal és külső nyomásgyakorlással tarkított lezárása, illetve az állandó intézmények felállítása körüli kötélhúzás azonban jól mutatta, hogy korai lenne még fellélegezni Szomália sorsa kapcsán. A „két Sarif” bukása,¹ a politikában újoncnak számító Mohamud, a „mosolygós elnök” megválasztása, az al-Sabáb látszólagos katonai vereségei, a kalózkodás hanyatlása mindenesetre azt mutatták, hogy az ország jó úton halad a stabilizáció és a felemelkedés felé.²

Alig két év elteltével, Mohamud elnöki megbízatásának félidejénél azonban – a kétségtelen eredmények dacára – azt látjuk, hogy a külföldi donorok hangulata szkeptikusabb, mint valaha. A legtöbb elemzés, sajtóhír, politikai nyilatkozat és interjú megállapítja, hogy az al-Sabáb továbbra is létében fenyegeti a szomáli államot; a belpolitika korrupciós, nepotis-

1 Az Átmeneti Szövetségi Kormány elnökét, Sarif Ahmedet, illetve a parlament elnökét, Sarif Hasszan Adent emlegette így a köznyelv, akiknek a nevéhez számos korrupciós ügy és az átmenet lezárását késleltető hatalmi manipuláció kapcsolódott.

2 Amikor a szerző Hettyey Andrással közösen írt kötetének kéziratát 2013 tavaszán befejezte, maga is némi optimizmussal tekintett Szomália jövőjére. Az azóta eltelt események, illetve az azóta végzett anyaggyűjtés, beleértve egy szomáliai utazást is, nagyban árnyalta ezt a képet. Az elemzés, illetve annak a *Nemzet és Biztonság*ban megjelenő bővített változata az említett könyv lezárása utáni időszakot vizsgálja 2014 decemberéig.

ta természete mit sem változott; a klánizmus továbbra is a belső folyamatok, küzdelmek fő alakítója; a civil lakosság elleni jogsértések mindennaposak, miközben folytatódik az elhúzódó humanitárius válság; összességében pedig, hogy a helyzet nem sokat változott Afrika szarván. Szinte minden évszakra jutott egy-egy nagyobb botrány, a politikusok ATM-jeként működő Központi Bank ügyétől³ kezdve az al-Sabáb-kapcsolatokkal bíró elnöki tanácsadó esetéig,⁴ amelyek egyre inkább aláásták a külső szereplők bizalmát, és fokozták körükben a már így is jól tetten érhető stratégiai fáradságot.

Anélkül, hogy bagatellizálnánk ezek fontosságát, alá kell húznunk, hogy – az elsősorban nyugati – donorok *percepciója* döntő szerepet játszott ennek a képnek a kialakulásában. A külső szereplők számára ugyanis a legfontosabb kérdés az, hogy Szomália képes-e a nemzetközi rendszer felelős és hatékony tagjaként működni anélkül, hogy ehhez számottevő segítségre szorulna szomszédjaitól és a nagyhatalmaktól, illetve hogy képes-e gátat szabni azoknak a fenyegető jelenségeknek, amelyek nem csupán a környező országokat, hanem a régió egészét destabilizálhatják? Ebből a perspektívából nézve a helyzet egyértelmű: Szomália 2013–2014 során is bukott állam maradt, és döntő áttörés e téren a következő években sem várható. Amire számíthatunk, az a legjobb esetben is egy lassú, véres és áldozatokkal teli építkezés, ami nem túl szívdertítő perspektíva a már így is dollár-milliárdokat elköltő szervezeteknek és nagyhatalmaknak.

Ráadásul ez nem csupán az al-Sabáb tevékenysége miatt van így, hanem a somáli politikusok viselkedése miatt is, akik előszeretettel játsszák ki egymás ellen a különféle külső támogatókat (ENSZ, EU, AU, USA, öbölállamok) annak érdekében, hogy saját hatalmukat és nyereségüket maximalizálják. Ezért a nemzetközi szervezetek és a különféle államok képviselői gyakran szembesülnek azzal, hogy akarattal ellenére a különféle politikusok, autonóm szövetségi államok, klánok hatalmi harcának kellős közepén találják magukat, miközben ők az al-Sabáb támadásainak fő célpontjai, s a legtöbb somáli szemében ők a felelősek a kialakult állapotokért.⁵ Ez – érthető módon – mély frusztrációt és elégedetlenséget szül a különféle ENSZ-ügynökségek, NGO-k, diplomáciai testületek, békefenntartó missziók munkatársai között, akik nemegyszer az életüket kockáztatják Szomália újjáépítéséért. Ez akkor is így van, ha a hivatalos nyilatkozatok általában finomabban fogalmaznak.⁶ Mindezek után aligha véletlen, hogy a szerző 2012-es és 2014-es kelet-afrikai tartózkodása során – leszámítva persze a hivatalból is derűlátó somálikat – *egyetlen* olyan interjúalannyal sem találkozott, aki optimista lett volna az Afrika szarván folyó államépítés kapcsán.

„Szomáliát elvesztettük” – mondta az ENSZ egyik, lassacskán két évtizede Afrika szarvával foglalkozó munkatársa a szerzőnek 2014 januárjában.⁷ És valóban, ha az elmúlt évek fejleményeit nézzük, ezt a megállapítást nehéz lenne cáfolni. A Nyugat-ellenesség előre-

3 2013 végén a Központi Bank elnöke pár hónap után lemondott, mivel nyilatkozata szerint az intézmény pénzét a legfelső politikai vezetés beleegyezésével a parlamenti képviselők és politikusok saját kasszájukként használták, s bizonylatok nélkül volt kénytelen komoly összegeket kifizetni a számukra.

4 Az ENSZ 2014. őszi jelentése szerint az elnök egyik tanácsadója szoros kapcsolatot tart fenn az al-Sabábal.

5 Interjú egy somáli professzorral, Nairobi 2014. február.

6 Néhány példa: *High Level Partnership Forum endorses a Communiqué*. *hiiraan.com*, 2014. 11. 20. In *Somalia, Ban Lauds Country's Progress Towards Stability Urges 'Continuity'*. *hiiraan.com*, 2014. 10. 29.

7 Interjú az egyik ENSZ-ügynökség munkatársával, Nairobi, 2014. január.

törése jól érzékelhető a társadalomban. (Ez egyébként nem egyedi jelenség: Nairobiban két év után is érzékelhető volt, hogy nem jó érzés fehéreként végigsétálni a főutcán.) Az előbb idézett ENSZ-alkalmazott beszámolt róla, hogy évekkal ezelőtt a somáli fiatalok még érdeklődve fogadták a külföldieket, ami mára megváltozott: könnyel, esetenként megvetéssel és gyűlölettel fordulnak feléjük. Ebben döntő szerepe van a szalafita tanok térnyerésének, amelyek különösen a nagyvárosokban egész generációkat fertőztek meg. Közoktatás hiányában ugyanis a fiatalok többsége a Korán-iskolákba jár, amelyek szinte teljes mértékben a szalafiták ellenőrzése alatt állnak.⁸ Bár ez nem jelenti azt automatikusan, hogy ezek a tinédzserek mind az al-Sabáb tagjai lesznek, de kétségtelen, hogy ellenérzést táplálnak a „hitetlen” és „imperialista” nyugatiakkal szemben, és *mindenki mást* szívesebben látnak az országukban, mint az európai vagy észak-amerikai szereplőket: nem véletlen az öbölállamok és Törökország növekvő, egymással is vetélkedő befolyása az országban. A szalafita tanok ilyen erejű előretörése különösen azért megrázó, mert az irányzatnak a kilencvenes években Afrika szarván alig voltak gyökerei. Az al-Sabáb felemelkedése, a hagyományos társadalmi struktúrák szétesése, illetve a belső és külső hatalmi harc azonban oda vezetett,⁹ hogy a radikális iszlám ma már megkerülhetetlen erővé nőtte ki magát az országban a szélsőségesek által üzemeltetett iskoláktól és medreszéktől kezdve¹⁰ a legfőbb politikai körökig.¹¹ Ez intő jel lehet más hasonló válságok (Líbia, Mali) kapcsán is: az állami összeomlás, az elhúzódó anarchia és a hagyományos társadalmi kötelékek gyengülése idővel ott is termékeny táptalajt teremthet a radikális tanok számára, ahol a történeti előzmények és a tradicionális, archaikus törzsi struktúrák kezdetben gátat szabtak a terjedésüknek.

Azt, hogy Szomália elveszett a nyugati befolyás számára, az európai, észak-amerikai fővárosokban és intézményekben többé-kevésbé már 2009-ben belátták, amikor a donorok beleegyezésével és támogatásával az Iszlám Bíróságok Uniójának¹² korábbi elnöke, a mérsékelt iszlamista Saríf Ahmed került az ország élére. Ezt mutatta az is, hogy az új évezredben a külföldi nagyhatalmak elfogadták, hogy az átmeneti parlament, majd a 2012-ben megalakuló új országgyűlés is a klánalapokon álló „4,5-ös formulán” nyugodjon.¹³ A legszembetűnőbb az volt, hogy a máskor a vallás- és lelkiismereti szabadságra rendkívül kényes nyugati szakértők szemrebbenés nélkül támogatták Szomália új, átmeneti alkotmányát (az állandót hivatalosan a 2012-ben felálló új parlamentnek kellene kidolgoznia és elfogadnia a 2016-os választásokig). Ennek 2. cikkelye kimondja, hogy Szomália államvallá-

8 *Somalia Takes Teaching to the Extreme*. *hiiraan.com*, 2013. 10. 07.

9 Erről részletesen lásd Marsai Viktor – Hettyey András: *Szomália – állami összeomlás és konszolidációs kísérletek Afrika szarván*. Pécs, 2013, Publikon.

10 Interjú az egyik ENSZ-ügynökség munkatársával, Nairobi, 2014. január; *Al-Shabaab vs. Puntland in Galgala*. *Somali-report.com*, 2012.08.05.; *Somalia Takes Teaching to the Extreme*. *hiiraan.com*, 2013. 10. 07.; *Dam Jadid Takes Key Sits in the Ministry of Education*. *shabelle.net*, 2013. 06. 13.

11 *Somali President and al-Shabaab Sign a Secret Deal, Who Has Arbitrated?* *sunatimes.com*, 2014. 02. 12.

12 Islamic Courts Union. A 2000-es évek elején alakult ernyőszervezet fogta össze a különféle iszlamista mozgalmakat Szomáliában. A szervezet legerősebb fegyveres csoportja volt a későbbi rettegett al-Sabáb.

13 A 4,5-es formula lényege, hogy a parlamenti és miniszteri székek – illetve az államapparátus összes posztjának – elosztásánál a klánok adott arányban részesedtek a pozíciókból. A négy nagy klán – a Darod, a Hawiye, a Dir (benne az Isaaq) és a Rahanweyn (más néven Digil-Mirifle) – mindegyike egy-egy egységnyi részre számíthat, míg a maradék helyet (0,5 rész) a kisebb klánok között osztják szét. Hanson, Stephanie – Kaplan, Eben: *Somalia's Transitional Government*. *cfr.org*, 2008. 05. 12.

sa az iszlám; más vallás terjesztése tilos az országban; illetve semmiféle, a saría alapelveivel ellentétes törvény nem fogadható el. A 3. cikkely első bekezdése pedig tartalmazza, hogy a Szomáli Szövetségi Köztársaság alkotmánya a Koránon, valamint a szunnán¹⁴ alapszik, és védi a saría fő célkitűzéseit.¹⁵ A nyugati hatalmak tehát számos fronton engedni látszottak abban a küzdelemben, amely köztük és a Perzsa- (Arab-) öböl államai közt zajlott a somáli befolyásért, még akkor is, ha ezzel – legalábbis közvetetten – hozzájárultak az Arab-félszigetről importált szalafita tanok és a politikai iszlám általános térnyeréséhez. Hozzá kell tennünk: nem nagyon volt más választásuk, és valószínűleg helyesen ismerték fel, hogy olyan fronton vívtak korábban csatát, ahol nem nyerhettek. Az 1990-es évek kudarcos ENSZ-műveletei, az elhibázott amerikai és etióp beavatkozás 2006-ban, az iszlamista alternatíva látszólag bizonyított életképessége a hadurak anarchikus uralma után, illetve az arab államok megértő és támogató hozzáállása a szalafita csoportok felé azt eredményezték, hogy a somáli lakosság sokkal inkább az iszlámban és a muszlim államokban látta a megoldás lehetőségét, mint a tőlük idegen világnézetet követő európai, afrikai és észak-amerikai vezetőkben. Ebben sokat segített a somálik fiktív származástudata is, amely szerint őseik Arábiából érkeztek Afrikába, és a somáli tulajdonképpen egy arab nép.¹⁶

Mindezek után kézenfekvőnek tűnne, hogy a nyugati és afrikai hatalmak vessenek véget költséges és komoly áldozatokkal járó tevékenységüknek, és adják át a terepet az arab államoknak. A nem muszlim szereplők mégsem vonulhatnak ki Afrika szarváról, és jelenlétük továbbra is *döntő* fontosságú a stabilizáció szempontjából. Ennek számos oka van. Először is az arab és más muszlim államok támogatásának látványos korlátai vannak. Biztosan nem fognak például katonai segítséget nyújtani a somáli kormánynak és harcoló alakulatokat telepíteni Mogadishuba, márpedig enélkül az al-Sabáb katonai ereje gyorsan regenerálódna. Szaúd-Arábia, Katar, Kuvait, az Egyesült Arab Emírségek szemmel láthatóan közönyösen szemléli a belpolitikai küzdelmeket is: onnantól kezdve, hogy eldőlt, miszerint a mogadishui kormányzat az iszlám alapjain fog állni, iszlamista politikai értékrenddel, és a „nyugati mótely” csak mérsékelten tudott befurakodni az új alkotmányba, számukra mindegy, hogyan alakul a klánok közti küzdelem – sőt az is, hogy mikor és milyen béke lesz az országban. Egyes arab-félszigeti csoportok számára pedig kifejezetten pozitív, hogy a somáli radikálisok fenyegetést jelentenek a keresztény többségű Etiópia és Kenya számára, illetve megkezdték a szalafita ideológia terjesztését a környező országok muszlim lakosságának körében, sőt szívesen finanszírozzák háborújukat a „hitetlen” kormányok ellen.¹⁷ Míg egy szilárd központi hatalommal rendelkező Szomália erősen korlátozhatná működésüket, az öböl menti uralkodócsaládoknak a radikális tanokkal szimpatizáló, az olajpénzekből óriási vagyonokra szert tett tagjai a zavarosban halászva tetszőlegesen segíthetik szövetségeseik erőfeszítéseit és a dzsihadista hálózatok kiépülését Etiópiában, Kenyában, Ugandában, Tanzániában és Dzsibutiban. Ebben a törekvésükben az al-Sabáb fontos partnerük, miközben erősödő szalafita háttéré ellenére a somáli elit

14 Mohamed prófétának tulajdonított mondások gyűjteménye.

15 The Federal Republic of Somalia – Constitution. *constitution.org*, 2012. 07. 12.

16 Erről lásd Marsai Viktor: *Az arab tavasz és Szomália*. *Nemzet és Biztonság*, 2011. 10. sz. 24–32. o.

17 Lásd Kenyan Somali Islamist Radicalization. *International Crisis Group*, 2012. 01. 25.; Kenya: Al-Shabaab – Closer to Home. *International Crisis Group*, 2014. 09. 25.; Interjú egy EU-tagállam nagykövetével, 2012. február, Nairobi.

jelentős része a külkapcsolatokban a pragmatizmus híve, és nem támogatja a radikálisok eszközeit és céljait.

A nyugati és afrikai szereplők, valamint az általuk dominált nemzetközi szervezetek jelenléte tehát elsősorban azért elengedhetetlen Afrika szarván, mert *továbbra is ők jelentik a mérleg nyelvét a térségben megfigyelhető szalafita térhódítással szemben, illetve a muszlim–keresztény, valamint a mérsékelt muszlim–szalafita szembenállás¹⁸ perspektíváján túllátva valódi államépítést folytatnak Mogadishuban.*

Menteni a menthetőt – regionális perspektívák

Ebből a szempontból tehát nemcsak vagy nem elsősorban Szomáliáról van szó, ami a többség szerint elveszett számunkra, hanem a *környező országokról*. A működésképtelen szomáli állam mind a mai napig számottevő, sőt bizonyos szempontból növekvő fenyegetést jelent a régió államaira. Szomália „fertőzőképessége” ugyanis nemhogy csökkent volna, de különösen a terrorizmus kapcsán egyenesen erősödött az elmúlt években¹⁹ – annak ellenére, hogy magában az országban a biztonsági helyzet sokat javult, és a központi kormány befolyása és ereje nagyobb, mint bármikor az elmúlt 23 évben. A környező államok aggodalmát persze növeli a menekültek kérdése, a csempészet, a környezetrombolás és a kalózkodás is. De a legfenyegetőbb kétségtelenül a dzsihadisták megállíthatatlannak tűnő térnyerése. A szélsőségesek több évnyi szünet után ismét művelti szintű képességeket hoztak létre Etiópiában,²⁰ és a fokozott nyomás ellenére hálózatuk kitartott Ugandában is.²¹ 2014-ben sor került az első dzsibuti merényletre, amelyben több, az EUCAP Nestor állományába tartozó európai állampolgár is megsérült.²² Utóbbi különösen azért elgondolkodtató, mert Dzsibuti eddig ellenállt az al-Sabáb regionális törekvéseinek. Ráadásul – bár különféle EU-műveletek 2009 óta folynak a térségben – ez volt az első támadás, amelyben a szélsőségesek valóban sikeresek voltak a „keresztesekkel” szemben, és a missziók személyzetét adó nyugati állampolgárok kerültek az áldozatok közé²³ – az eddig a béke szigetének számító, a szomszédokhoz képest idilli miniállamban. Bár egyes szakértők szerint a dzsibuti merénylet „*egyestés show volt*”,²⁴ igazukat csak az elkövetkező hónapok tükrében ítéltethetjük meg.

A legfenyegetőbb azonban kétségkívül *Kenya* helyzete. Miközben úgy tűnt, hogy a szomáli államépítés meghozta első törékeny eredményeit az elmúlt négy évben, addig a kenyai biztonsági környezet rohamos hanyatlásnak indult, és mára kritikus szintet ért el. A trendet jól szemlélteti a tíz évet felölelő jubileumi *Fragile States Index*: a 178 vizsgált

18 Az egyes szomáliai iszlám irányzatokról majd az elemzés második részében lesz szó, amely a *Nemzet és Biztonság* következő számában jelenik meg.

19 Kenya: Al-Shabaab – Closer to Home. *International Crisis Group*, 2014. 09. 25.

20 Ethiopia Says Arrests Five Suspects in Football Match Bomb Plot. *reuters.com*, 2014. 12. 20.

21 Uganda Issues Shabaab Terror Alert. *hiiraan.com*, 2014. 03. 18.

22 Bomb Attack in Djibouti, Home to Many Militaries: 3 Reported Killed. *hiiraan.com*, 2014. 05. 25.; Al Shabab Claims Responsibility for Djibouti Bar Bombing. *hiiraan.com*, 2014. 05. 27.

23 Az elmúlt években több nyugati állampolgár is életét veszítette Afrika szarván a különféle merényletekben, de ők fegyveres kontraktorok, NGO-k munkatársai, tengerészek vagy egyszerű turisták voltak, nem pedig egy válságkezelő és államépítő misszió tagjai.

24 Elektronikus interjú az ENSZ egyik munkatársával, 2014. december.

entitás közül Nairobi a 13. legrosszabban teljesítő szereplő az elmúlt évtized alapján, 10,4 pontos hanyatlással.²⁵ Az elmúlt egy év szimbolikus és a nemzetközi média ingerküszöbét is elérő támadásai, mint a Westgate bevásárlóközpont többnapos drámája,²⁶ a turisták által közkedvelt Lamuhoz közeli Mpeketoni elleni akció²⁷ vagy legutóbb a Manderá–Nairobi autóbuszjárat 28 utasának kivégzése²⁸ jelzik az elharapódzó terrortevékenységet, miközben a muszlim kisebbség romló helyzete, a radikális tanok térnyerése Mombasza és a partvidék mecseteiben, illetve a kenyai biztonsági szervek túlkapásai tovább pörgetik az erőszak és a gyűlölet ördögi spirálját. 2011 októbere és 2014 augusztusa között 100 terrortámadásban több mint 370-en veszítették életüket az országban, és közel 1100-an sérültek meg: miközben a kenyai haderő hivatalosan azért avatkozott be a somáliai harcokba, hogy növelje az anyaország biztonságát, az al-Sabáb és a hozzá kapcsolódó szövetséges csoportok soha nem látott erőszakhullámmal válaszoltak az invázióra. A 2011 októberében indított *Operation Linda Nchi*²⁹ óta átlagosan 11 naponta kerül sor terrortámadásra Kenyában.³⁰ A rendőrség és a hadsereg vitatott terrorellenes akcióit kísérő zavargások azt is jelzik, hogy a dzsihadisták komoly támogatásra, de legalábbis rokonszenvre számíthatnak az ország muszlim lakosai részéről³¹ – sőt egyes információk szerint a nem muszlim csoportoktól is.³²

A fő kihívást Nairobi számára az jelenti, hogy a biztonsági szervek egész egyszerűen nincsenek felkészülve ilyen méretű és minőségű terrorakciókra. A megkérdezett diplomáciai források egybehangzóan állították, hogy sem a rendőrség, sem a hadsereg alakulatai nem állnak a helyzet magaslatán, aminek tipikus példája volt a westgate-i támadásra adott reakció.³³ A helyzetet jól szemlélteti egy somáli véleménye a kenyai és somáli biztonsági szervek közti különbségről: „Mindenki azzal jön, hogy Szomália bukott állam, és gyenge a hadseregünk. Akkor hasonlítsuk össze, hogyan reagálnak a somálik az al-Sabáb támadásaira, és mit csinálnak a kenyaiak! Amikor az al-Sabáb megtámadta a Legfelső Bíróság épületét, és elfoglalta azt, az Alpha Group³⁴ 30 perc alatt kivonult a helyszínre, és pár órán belül megtisztította az egész komplexumot, megölve az összes terroristát. Az ügy ezzel le is volt rendezve. Ugyanakkor a kenyaiak napokig kergettek négy terroristát a Westgate-ben, rengetegen meghaltak, és akármit is mondanak, még az sem biztos, hogy egyáltalán sikerült megölni a támadókat.”³⁵ Bár a somáli fiatalember véleményével nyilván hazája becsületét is védte, nézőpontjában sok igazság van.

A nyugati államok tehát azzal szembesülnek, hogy Szomália mellett már a térség egyik kulcsállamának, Kenyának a problémáival is foglalkozniuk kell. Bár a két ország helyze-

25 *Fragile States Index 2014. Found for Peace*, 2014. 07. 10.

26 2013 szeptemberében az al-Sabáb négy fegyverese megtámadta a nairobi Westgate bevásárlóközpontot. A kenyai biztonsági szervek hozzá nem értése miatt több napig húzódó túsdrámában legkevesebb 67-en veszítették életüket.

27 Az al-Sabábhoz köthető fegyveresek 2014 nyarán több támadásban közel 100 kenyai civillel végeztek.

28 2014 novemberében az al-Sabáb fegyveresei elfogták a Manderából Nairoiba tartó autóbuszt. A keresztényeket – 28 főt – kiválogatták az utasok közül, és kivégezték őket.

29 A somáliai kenyai művelet szuahéli elnevezése, jelentése: „a nemzet megmentése”.

30 *100 Terror Related Attacks in Three Years. hiiraan.com*, 2014. 08. 18.

31 Lásd például: *Kenya Mosque Raids May Radicalize Coast: Official. hiiraan.com*, 2014. 11. 21.

32 Elektronikus interjú az ENSZ egyik munkatársával, 2014. december.

33 2014. januári és februári interjúk.

34 A somáli különleges alakulatok neve.

35 Egy somáli egyetemi alkalmazottal készített interjú, Mogadishu, 2014. január.

te merőben eltérő, és véleményem szerint utóbbi esetében túlzás lenne bukott államról beszélni, teljesen egyértelmű, hogy Nairobi önerőből nem képes megbirkózni a radikális iszlamista csoportok előretörésével. Ez okból a nagyhatalmaknak azért is kell segíteniük a szomáliai építkezést, hogy az al-Sabáb műveleti kapacitásainak gyengítésével csökkentsék a délkeleti szomszédra nehezedő nyomást, illetve képessé tegyék az országot a hatékony terrorellenes fellépésre. Nairobi fontos kapu Kelet-Afrika számára a nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódásba, ez a térség pénzügyi és gazdasági központja, egyben a régiónak a globalizációba leginkább bekapcsolódott társadalma. Szomália „leírása” még elfogadható, és mint láttuk, részben elkerülhetetlen veszteség volt az afrikai, európai és észak-amerikai fővárosok számára, ez azonban nem vonatkozik Kelet-Afrika vezető gazdaságára. Ha a dzsihadisták tartósan megvetik a lábukat az országban, az Tanzánia, Uganda és Etiópia számára is katasztrofális következményekkel járna. A turisták csökkenő száma már érezteti hatását, de a befektetők más szektorokban is óvatosak.³⁶ A romló biztonsági helyzet a legnagyobb fenyegetést a LAPSSET transzportkorridorra³⁷ jelenti, amelynek 30 milliárdos költségét Kenya és a részt vevő országok kizárólag külföldi tőkéből tudják biztosítani. A helyzet súlyosságát mutatja, hogy diplomáciai források szerint a befektetők már 2012-ben is attól tették függővé támogatásukat, hogy a kenyai erők képesek-e garantálni a projekt biztonságát.³⁸

Mindezek tükrében a külső szereplők – saját jól felfogott érdekeik miatt is – elhúzódozó szerepvállalással számolhatnak Afrika szarván, amelynek *ki kell terjednie a rögzött szomáli államépítési és stabilizációs tevékenységre, folytonos kötéllhúzásban és taktikázásban a szomáli és arab szereplőkkel; magában kell foglalnia a térség államainak, mindenekelőtt Kenyának nyújtott segítséget a radikális iszlám elleni küzdelemben; illetve hosszabb távon fókuszálnia kell azokra a tényezőkre (társadalmi egyenlőtlenségek, vallási és etnikai csoport-sérelmek), amelyek lehetővé teszik a szalafita tanok térnyerését a régió muszlim kisebbségei között.* Annak ellenére történnie kell mindennek, hogy – mint láttuk – a nyugati hatalmak számára Mogadishu jórészt elveszett. Nem csoda, hogy a pontos helyzetfelismerést zavaró mély frusztráció kíséri az eddigi erőfeszítéseket és eredményeket, és mivel Szomália bukott államisága a következő években is alapvető kihívások elé fogja állítani a donorokat, az országot övező szkepszis nem csökkent az elmúlt években.

A percepció csapdájában, avagy kinek a biztonsága?

Van azonban egy fontos szereplője ennek a történetnek, amely az uralkodó külső percepcióval szemben egészen másképp értékeli a szomáli folyamatokat: ez pedig maga a szomáli lakosság. Ne feledjük, a Szomáliáról megjelenő, hozzánk eljutó elemzések zömét nyugati állampolgárok írják, akik számára az ország továbbra is messze elkerülendő terület. Azok, akik mégis elmerészkednek Afrika szarvára, folyamatos életveszélyben, pán-

36 Kenya's Tourism Crisis: Al Shabaab Hits Where It Hurts the Most. *hiiraan.com*, 2014. 07. 30.; Kenya's Economy: Damaged but Defiant a Year After Westgate Attack. *hiiraan.com*, 2014. 09. 18.

37 LAPSSET Corridor Development Authority. *Republic of Kenya*, 2014. A projekt fő célja, hogy a térség államainak kőolajkészleteit – Dél-Szudánig bezárólag – eljuttassa a világpiacra, illetve a közút- és vasúthálózat fejlesztésével segítse elő a kereskedelmet.

38 Egy EU-tagállam nagykövétével készített interjú, 2012. február, Nairobi.

célozott járművekben és fegyveresek kíséretében utazhatnak, abban bízva, hogy sikerül elkerülniük az al-Sabáb titkosszolgálatának, az Amnijatnak (Amniyat) figyelő tekintetét, és elhagyhatják az országot, még mielőtt célponttá válnának. A nemzetközi intézmények, az ENSZ, valamint egyes bátor európai és észak-amerikai országok diplomáciai képviselőinek munkatársai pedig zömében a több száz AU-fegyveres által védett mogadishui repülőtéren végzik munkájukat, és csak a legszükségesebb esetben hagyják el azt erősen védett konvojok oltalmában. Számukra a szállásukat védő betonfalak valóban az életet és a halált választják el egymástól: a védett területeket leszámítva sehol máshol nincsenek biztonságban – már csak azért sem, mert a bőrszínük miatt kevés eséllyel vegyülhetnek el a somálik között. Mindez azonban nem vonatkozik magukra a somálikra, és az elmúlt években az empirikus kutatások, illetve bizonyos folyamatok egyértelműen jelzik a lakosság növekvő biztonságérzetét. Ez nem mindenütt töretlen, és megfigyelhetőek ezzel ellentétes tendenciák is, az eredmények mégis biztatóak. Mogadishuban négy évvel ezelőtt még véres utcai harcok tomboltak az AMISOM csapatai és az al-Sabáb között. Ekkor havonta még hivatalos adatok szerint is százával, ha nem ezrével veszítették életüket az emberek a dél-somáli területeken.³⁹ A különféle adatbázisok szerint az áldozatok száma az elmúlt években országos átlagban nem csökkent számottevően, egy ponton azonban szignifikáns a javulás: ez Mogadishu és az azt övező Benadir tartomány helyzete. Az ACLED⁴⁰ kutatásai szerint, miközben az al-Sabáb elleni egyre intenzívebb, a vidéki területekre kiterjedő műveletek miatt még nőtt is az áldozatok száma, a fővárosban és környékén a dzsihadisták 2011. augusztusi kivonulása után számottevően javult a helyzet. Bár októberben az oktatási minisztérium elleni, 70 halálos áldozatot követelő merénylet miatt megugrott a halottak száma,⁴¹ a havi átlag 10-20 körül maradt, ami nagyságrendekkel maradt el a korábbiakhoz képest.⁴²

Tehát hiába hajt végre hetente támadásokat az al-Sabáb a fővárosban, azok áldozatainak száma messze elmarad a 2011-es utcai harcok során elesettektől. Ráadásul, míg akkor bárki bármelyik pillanatban keresztútban találhatta magát a harcoló felek között, vagy végezhetett vele egy eltévedt aknagránát, ma a támadások általában szisztematikusan folynak, jól meghatározható célpontok ellen. Egy-egy, a biztonsági erők ellenőrző pontja vagy a kormányzati épületek, tisztviselők elleni autóbomba ugyan civilekkel is végez, de nem havi százas nagyságrendben. Ugyanakkor a somálik megtanulták elkerülni a veszé-

39 Nagyon nehéz pontos statisztikákat szerezni. Néhány kísérlet az áldozatok számának nyomon követésére: *Casualty Report*. somalireport.com, 2011; *Battle-related Deaths in Somalia*. tradingeconomics.com, 2014.

40 Armed Conflict Location and Event Dataset.

41 *Truck Bomb in Somalia Kills 70*. ynetnews.com, 2011. 10. 04.

42 *Country Report – Somalia*. acleddata.com, 2013. április. A változást kevésbé tudományos kutatások is alátámasztják. 2013 januárjában az al-Dzsazíra újságírója a mogadishui sírásokkal készített interjút. Egyikük, Ali Hasszan 1991-ben választotta szakmáját, „amikor a holttestek eltemetése volt a legnagyobb üzlet Szomáliában. (...) Két évvel ezelőtt még legalább harminc halottat temettem naponta. Most legfeljebb egyet, ha szerencsém van, de gyakran egyet sem.” 2011-ben még 14 sírásó dolgozott a főváros Abdirrasid Ahmed Sarmake temetőjében heti hét napot, ma már csak ketten maradtak, Hasszan és egy másik vállalkozó. De a halottak csökkenő számáról – ezáltal a csökkenő bevételekről – számolnak be a temetkezési szakma más szolgáltatói is, így a szövétárusok, akik a holttestek begöngyölésére használt fehér *kaffánt* árulják. „Két évvel ezelőtt még napi 49 méter szövetet adtam el. Ma örülök, ha kettőt sikerül” – nyilatkozta egyikük. Ezek a történetek számunkra morbidul és szenzációhajhászként hatnak, de minden statisztikánál beszédesebben árulkodnak a változó biztonsági helyzetről. Mohamed, Hamza: *Somalia Gravediggers Grieve Improved Security*. aljazeera.com, 2013. 01. 28.

lyes épületek, közlekedési csomópontok környékét. A kétmillióra becsült Mogadishuban és agglomerációjában az emberek arról számolnak be, hogy az élet – bár korántsem veszélytelen, de – egyre jobban közelít a normálishoz.⁴³ Miközben a világ inkább a szomáli menekültekről hall, a diaszpórából hetente százával térnek haza az egykori emigránsok, hogy ismét hazájukban kamatoztassák külföldön megszerzett szakértelmüket.⁴⁴ Magam is több olyan, magasan képzett, már nyugati állampolgársággal is rendelkező szomálival találkoztam, aki biztos egzisztenciáját feladva tért vissza Szomáliába.

A helyiek számára javuló biztonsági helyzetnek ékes példája a fővárosban megfigyelhető ingatlanbumm, amiben nagy része van a hazatérő szomáliknak, valamint az egyre nagyobb számban jelen levő külföldieknek. Mogadishuban már nem ritka az egymillió dollár (!) körüli vételár olyan villákért, amelyekért korábban legfeljebb néhány tízezer dollárt lehetett volna kérni. Egy hatgyerekes családanya arról számolt be az AP tudósítójának, hogy lakásának bérleti díja havi 450 dollárról 1500 dollárra emelkedett – egy olyan országban, ahol az emberek többsége napi 1 dollárból él.⁴⁵

Mindebből az országgal foglalkozó európaiak vagy észak-amerikaiak többsége alig érzékelhet valamit, ezért bagatellizálják az eredményeket. Mint hangsúlyoztuk, ezen nincs semmi meglepő, hiszen ők továbbra sem sétálhatnak szabadon az utcán, nem menekülhetnek be a kávéházak hűs árnyékába a forró monszunszél elől, és nincs lehetőségük virágzó üzleti vállalkozásba kezdeni az újjáéledő fővárosban, mert továbbra is elsődleges célpontul szolgálnak az Amnijat ügynökei számára. De az átlagos szomálik lényegtelen statiszták az al-Sabáb számára, és amíg nem lesznek kormányalkalmazottak, illetve nem törődnek különösebben a politikával, viszonylagos nyugalomban élhetnek – különösen a 2010–2011-es időszakhoz képest.

Annak, hogy az AMISOM és a kormányerők vidéki offenzívája kapcsán ezeken a területeken nőtt az áldozatok száma, a percepció szempontjából nincs jelentősége, mert ez alig befolyásolja a mogadishui állapotokat. Ráadásul mind a szomálik, mind a külvilág számára – hiába tagadják ezt sokan – Szomália bizonyos szempontból egyenlő a fővárossal. Az itt megfigyelhető tendenciák ugyanis merőben különböznek a távoli vidékek folyamataitól, amelyek sok esetben még mindig inkább a korábbi évszázadok hagyományos dinamikái (például a legelőkért és vízlelőhelyekért folytatott harc) alapján értelmezhetőek, semmint a mérsékelt iszlamista–szalafita–dzsihadista törésvonalak mentén.⁴⁶ Mindezek jól mutatják, hogy a szomáli államépítés és stabilizáció eredményeinek és kudarcainak bemutatása meglehetősen összetett és sokrétű elemzést kíván, hogy a különféle szereplők percepcióján túllépve releváns állításokat fogalmazhassunk meg Afrika szarvának jelenlegi állapotáról és a megfigyelhető trendekről.

43 Somali Capital Is Losing 'World's Most Dangerous City' Designation After Mostly Peaceful Year. *washingtonpost.com*, 2013. 06. 13.

44 Harding, Andrew: Mogadishu Culture Shock for Diaspora Somalis. *bbc.co.uk*, 2013. 05. 23.; Somali Diaspora Return. *hiiraan.com*, 2014. 01. 22.

45 In Somalia's battle-scarred capital of Mogadishu, improving security sparks real estate boom. *hiiraan.com*, 2013. 09. 21.

46 Az egyes térségek különbségeiről, a „két Szomáliáról” lásd részletesen: Marsai Viktor: *Kelet-Afrika modernkori története és a nemzetközi kapcsolatok. Erőfeszítések a szomáli állam megteremtésére és nemzetközi integrációjára, 1960–2012.* Doktori disszertáció, ELTE BTK, Történettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2013, különösen 38–48. o.

II. A Szomáli Szövetségi Kormány (FGS) és Hasszan Mohamud első két éve

A kezdetek

Amikor 2012. szeptember 10-én az augusztusban felálló, az átmenet utáni első szövetségi parlament Hasszan Sejk Mohamudot választotta meg az ország elnökének, mind a somáli, mind a nemzetközi médiában a bizakodás és az optimizmus hangjai csendültek fel. A hírportálok nem fukarkodtak a győzelmi jelentésekkel. Ahogy a *garoweonline.com* szerkesztői cikke fogalmazott, a kétségtelen nehézségek ellenére a „választások és az új arcok felbukkanása a legmagasabb politikai posztokon a remény csíráját nyújtják az embereknek”, és a Mohamudra leadott szavazatok nem pusztán az elnök személyének szóltak, „sokkal inkább a változás igényének”.⁴⁷ Ugyanakkor „az új kormányzat számottevő bizalmat élvezett a somáli diaszpóra részéről is”, és sokan vélekedtek úgy, hogy az ország végre „megfelelő irányba halad”.⁴⁸ A választásokat követő euforikus hangulatot jól jellemezte, hogy a frissen megválasztott államfő 2013 áprilisában, alig pár hónappal hivatalba lépése után már rákerült a TIME magazinnak a 100 legbefolyásosabb embert tartalmazó listájára.⁴⁹ De az olyan mértékadóbb szereplők, mint az ENSZ sem fukarkodtak a dicséretekkel. A világszervezet somáliai különleges megbízottja, Augustine Mahiga a Biztonsági Tanács ülésén azt nyilatkozta, hogy „a változások találkoztak a somáli nép várakozásaival”, miközben az amerikai nagykövetség szerint „az átmenet lezárása igazi siker volt, hosszú idő után ismét reményt ébresztve a somáli lakosság körében”.⁵⁰

A választást megelőző hónapok belpolitikai csatározásai közepette ugyanis elképzelhetetlennek tűnt, hogy 21 év hiátusa után Szomália első elnöke ne a „két Sarif”, az átmeneti elnök, Sarif Sejk Ahmed vagy a parlamenti elnök, Sarif Hasszan Aden közül kerüljön ki. A két politikus mindent megtett annak érdekében, hogy a maga oldalára billentse a mérleg nyelvét: ahol teheték, késleltették az átmenet lezárását, és tekintettel arra, hogy a parlamenti helyek elosztásánál is fontos szerepet játszott a korrupció (állítólag 25 ezer amerikai dollárba került egy-egy mandátum megszerzése),⁵¹ mindenki arra számított, hogy sikerül megvásárolniuk a képviselőket. Éppen ezért óriási megdöbbenést keltett, hogy a politikai újoncnak számító Hasszan Mohamud lett a befutó.⁵² A helyzet ilyenén történő alakulása még a külső szereplők többségét is meglepte.⁵³ Két évvel az elnökválasztás után alapvetően a következő forgatókönyvek képzelhetőek el az eseménnyel kapcsolatban.

1. A képviselők nem vállalták, hogy a korrupciós ügyeik miatt közutálatnak örvendő eddigi elit tagjai közül válasszanak államfőt, akinek az új Szomáliát kellett szimbolizálnia. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy más bukott államokkal szemben – a klánrend-

47 A New President and the Opportunity for Renewal in Somalia [Editorial]. *Garoweonline.com*, 2012. 09. 15.

48 Mixed results for Somalia's new government. *Dw.de*, 2013. 05. 06.

49 The 2013 TIME 100: Hassan Sheik Mohamud, President of Somalia, 57. *hiiraan.com*, 2013. 04. 18.

50 New Somali Leaders, Institutions Need 'Urgent' Support. *un.org*, 2012. 10. 16.

51 Baby steps – Somalia's government. *economist.com*, 2012. 08. 25.

52 Az átmeneti periódus végét meghatározó küzdelmekről, az új intézmények kialakulásáról lásd: Marsai–Hettyey 2013, 125–136. o.

53 Elektronikus interjú egy ENSZ-munkatárssal, 2012. szeptember.

szernek köszönhetően – Afrika szarván a „civil társadalom”, vagyis a hagyományos társadalmi struktúrák komoly befolyással bírnak, és az erős decentralizáció miatt lefedik a lakosság jelentős részét. Így hosszú távon nehezen képzelhető el egy olyan vezető, aki nem bírja a többség támogatását.

2. Mohamud ugyanakkor első ránézésre minden szempontból kiváló jelöltnek tűnt: bár alapvetően távol tartotta magát a politikától, nem számított új arcnak a somáli közéletben. Nem a diaszpórából tért haza, mint sok más politikus: ő a válságos időkben sem hagyta el az országot, hanem különféle NGO-k, ENSZ-ügynökségek, illetve oktatási intézmények munkatársaként segédkezett Szomália talpra állításában, miközben élesen bírálta a két Saríf korrupt hatalmát.

3. A pozitívumok mellett azonban már hamar megjelentek a szkeptikus vélemények is. Ezek alapján Mohamud valójában komoly iszlamista háttérrel bírt, nevezetesen az al-Iszlámból (al-Islah) kivált, szalafita – de nem dzsihadista – tanokat követő Damul Dzsadid („Új Vér”) támogatásával. Ennek az interpretációnak az alapján Mohamud megválasztása valójában kiválóan illeszkedik a szalafita előretörés folyamatába, amely a hagyományos szúfizmus kiszorításával igyekszik átformálni a somáli lakosság hitét és mindennapjait.⁵⁴ Az azóta történt kormányzati intézkedése – például, hogy az oktatási tárca vezetését a Damul Dzsadid tagjai vették át⁵⁵ –, illetve az egymástól függetlenül nyilatkozó források is erősítik ezt az interpretációt.⁵⁶

4. Ehhez szorosan kapcsolódik az állítólagos katari, más források szerint kuvaiti támogatók kérdése, akik állítólag komoly anyagi eszközökkel segítették az államfő kampányát, és soha nem látott forrásokat áldoztak a „mosolygós elnök” biztos győzelméhez szükséges szavazatok megvásárlására.⁵⁷

5. Végül meg kell említenünk azokat a véleményeket is, amelyek azzal magyarázták Hasszan győzelmét, hogy az elnök gyengekezű vezető, így mind ellenfelei, mind a mögötte álló csoportok arra számítottak, hogy könnyen tudják majd irányítani, illetve nem nagyon lesz képes beavatkozni ügyeikbe.⁵⁸

Az igazság, mint látni fogjuk, nagyjából az öt nézőpont egyvelegéből tevődik össze. Az mindenesetre kijelenthető, hogy a kezdeti optimista várakozásoknak Mohamud nem tudott megfelelni.

Az elnök, valamint a mögötte álló kormányzat tagjai a hatalomra kerülésük után pár héten belül nyilvánossá tették az ország jövőjére vonatkozó politikai elképzeléseiket, amelyeket az úgynevezett „hatpilléres politikában” (*six-pillar policy*) foglaltak össze. A program első elemei már Hasszan kampányában,⁵⁹ majd beiktatási beszédében is feltűntek, amelyben az elnök hangsúlyozta, hogy „legfőbb prioritásunk először, másodsor és harmadszor is az, hogy megszilárdítsuk a biztonsági helyzetet és helyreállítsuk a stabilitást Szomáliában”.⁶⁰

54 'Planned infiltration' of Somalia security forces by Al Shabaab: sources. *allafrica.com*, 2012. 09. 27.

55 Dam Jadid takes key sits in the ministry of education. *allafrica.com*, 2013. 06. 03.

56 Interjú az ENSZ egyik munkatársával, 2014. január, Nairobi; elektronikus interjú az ENSZ egyik munkatársával, 2014. december.

57 Moallim, Abdullahi: Somalia: Five Reasons to remove President Hassan from Post. *garoweonline.com*, 2014. 06. 06.

58 Interjú egy somáli professzorral, Nairobi 2014. február; interjú egy somáli egyetemi alkalmazottal, Mogadishu, 2014. január.

59 A smiling new President for a country in desperation [Editorial]. *garoweonline.com*, 2012. 12. 02.

60 Mohamud, Mohamed: Presidential inauguration ushers in new era for Somalia. *sabahionline.com*, 2012. 09. 17.

Az államfő megemlítette az ország egységének szükségességét, célként tűzve ki a szakadár Szomálifölddel való kiegyezést, valamint szóba került a szomszédokkal folytatott kooperáció, különösen a kalózkodás és a terrorizmus elleni küzdelemben. Emellett az államfő gazdasági fejlődést, új munkahelyeket és megbízható igazságszolgáltatási rendszert ígért a somáliknak.⁶¹

A hatpilléres politika legrészletesebb kifejtésére a Nemzetközi Migrációs Szervezet kormányzótanácsának ülésén került sor, amelynek alapján a stratégia a következő elemeket tartalmazta:

1. a stabilitás megteremtését az országban;
2. a gazdaság helyreállításának felgyorsítását;
3. a békeépítést és a fő konfliktusforrások felszámolását;
4. a kormányzati képességek növelését, hogy képesek legyenek megfelelő szolgáltatásokat nyújtani a lakosságnak;
5. a külkapcsolati háló erősítését és a baráti országokkal való szorosabb együttműködést;
6. végül az ország egységének helyreállítását.⁶²

A belső és külső szereplők alapvetően elégedettek voltak az elképzelésekkel, ahogy az a Biztonsági Tanács 2012. október 16-i, Szomáliával foglalkozó ülésén is kiderült. Ugyanakkor a nagyhatalmak nem rejtették véka alá aggodalmaikat, hogy miként sikerül a gyakorlatba átültetni a célkitűzéseket. A somáli fél erre válaszul hangsúlyozta, hogy az ország továbbra is számít a külső támogatásra, ami elengedhetetlen a hatpilléres politika sikeréhez.⁶³

A vájt fülű elemzők ugyanakkor már ekkor felhívták a figyelmet a stratégia ellentmondásai, illetve hiányosságaira. Közülük érdemes Matt Bryden, az ENSZ Szomáliával és Eritréával foglalkozó megfigyelő csoportjának korábbi vezetőjét idéznünk, aki rámutatott: maga a stratégia eleve ellentétben állt az új átmeneti alkotmány szellemével, az ugyanis világosan kimondja, hogy a végrehajtó hatalom legfőbb letéteményese az országban a miniszterelnök és az általa összeállított kabinet. Ugyanakkor a kormányfő kinevezése az elnök jogkörében maradt. Ennek a meglehetősen zavaros felállásnak hamar megmutatkoztak a hátulütői a napi politikai küzdelemben, és ez két komoly válságot is eredményezett a későbbi években. Bryden azt is kritizálta, hogy a hosszú távú, üdvös célokon túl Mohamud nem fogalmazott meg konkrét irányelveket a legégetőbb aktuális problémák vonatkozásában: nem tett említést arról, miként fogják állandóra cserélni a 2012-ben elfogadott, számos kérdést nyitva hagyó átmeneti alkotmányt, hogyan kívánják elősegíteni a föderális államforma megvalósítását, vagyis kialakítani az új szövetségi államokat, valamint a velük való hatalom-, feladat- és felelősség-megosztás rendszerét, s végül hogyan készítik elő a 2016-os választásokat, amelyek – szemben a 2012-es, meglehetősen szűk csoport részvételével zajló politikai játszomával – valóban általános, a klánalapokon túllépő események lennének. Nem utolsó szempont a szerző azon megállapítása sem, hogy az államfő nyilatkozataiból egyértelműen érzékelhetőek az erős centralizációs tendenciák, melyek hagyományosan rosszul csengenek Afrika szarvának nomád társadalmában.⁶⁴ A

61 Uo.

62 H. E. Hassan Sh. Mohamud, President of the Federal Republic of Somalia's Speech at the IOM Council. *iom.int*, 2012.

63 New Somali Leaders, Institutions Need 'Urgent' Support As They Seek to Consolidate. *un.org*, 2012. 10. 16.

64 Bryden, Matt: *Somalia Redux? Assessing the new Somali Federal Government*. *csis.org*, 2013. augusztus.

somáli médiában feltűnő szkeptikus hangok is elsősorban azt hiányolták a friss államfő megnyilatkozásaiból, hogy sem a hatpilléres politika, sem az elnöknek a választásokra készített ötoldalas programja nem tartalmazott észrevételeket a föderalizmusról, ami komoly aggodalommal töltötte el a már megalakult és megalakulás előtt álló autonóm szövetségi tagállamok elitjét.⁶⁵

Hogy mindezek után megvizsgálhassuk, mit is sikerült elérnie az FGS-nek az egyes területeken, a következő fejezetekben tematikusan vizsgáljuk meg a hatpilléres politika elemeit, valamint az azok sikerét vagy kudarcát befolyásoló tényezők egész tárházát. Bár így esetenként nem kerülhetjük el a párhuzamosságokat és az ismétlődéseket, valamint a kronologikus előre-hátrautalásokat, ugrálásokat, ez összességében még mindig célravezetőbb, mint az időrendi tárgyalás, ami csaknem kibogozhatatlanul összekuszálná az elmúlt két év történéseit.

A biztonsági helyzet

A somáliai biztonsági helyzet értékelése meglehetősen bonyolult és összetett feladat, mert egyszerre szembesülünk a téma földrajzi, valamint tematikus sokrétűségével. Egyrészt az al-Sabáb a terrorakcióinak és egyéb támadásainak jelentős részét Mogadishura koncentrálna, hisz ez a vele szemben álló központi kormányzat székhelye, és itt székel a legtöbb külföldi szervezet, illetve az AMISOM, ami nemcsak célpontokat, de egyben fokozott nemzetközi médiafigyelmet is jelent a támadások számára. Ugyanakkor a radikálisok fő háttérbázisai, ahol vezetők bujkálnak, harcosaikat toborozzák és kiképzik, valamint anyagi és technikai forrásaikat előteremtik, a vidéki területeken vannak, Alsó- és Középső-Sabellében, Bajban, Bakolban, Hiránban, Gedóban, Alsó- és Középső-Dzsúbában. Ezek a területeken ugyan a szövetségesek a nagyvárosok zömét 2012 őszére elfoglalták, de a környező vidék a dzsihadisták ellenőrzése alatt maradt. Ezenkívül az al-Sabáb hálózatai kisebb fegyveres csoportok, terrorsejtek formájában jelen voltak/vannak Puntföldön, ahol a Galgala-hegységben Mohamed Aton helyi hadúr szövetséget kötött velük Garovéval⁶⁶ (Garowe) szemben, Mudugban, ahol kiválóan lavíroznak a különféle klánok között, valamint minimális szinten Szomáliföldön is, ahonnan a szervezet vezetője, Godáne származott – hogy a környező országokat most ne említsük.

A földrajzi eltérés egyben taktikaiakat is takar. Mogadishuban az al-Sabáb 2011. augusztusi kivonulása óta lényegében nem képes arra, hogy szemtől szembeni összecsapásokat vállaljon az SNA és az AMISOM erőivel. A főváros a hírhedt Amnijat terepe, amely terrortámadásokat, célzott gyilkosságokat szervez a kormányzat, valamint az azt támogató külföldiek ellen. Bár ennek rendszeresen civilek is áldozatul esnek, sőt mint látni fogjuk, a 2012 ősze és 2013 tavasza közti, viszonylag békés időszak után az al-Sabáb ismét képessé vált jól kivitelezett, komplex támadások végrehajtására, ez a fővárosiak mindennapi életét nem akadályozza drasztikusan: az üzletek, kávézók nyitva vannak, a lakosok nap mint nap végzik munkájukat, a fejlesztési projektek zajlanak. Az FSG már olyan tevékenységekkel is próbálkozik, mint az adószedés vagy a postahálózat létrehozása.

65 A smiling new President for a country in desperation [Editorial]. *garoweonline.com*, 2012. 12. 02.

66 Az autonóm Puntföld fővárosa.

Benadiron⁶⁷ kívül az FGS és a különféle szövetségi tagállamok is tesznek hasonló erőfeszítéseket, de jóval kisebb eredménnyel, mivel vidéken az al-Sabáb sokat megőrzött régi erejéből. Itt a dzsihadisták – klasszikus felkelőszervezetként – továbbra is képesek nagy kiterjedésű területeket ellenőrzésük alatt tartani: ellenőrzőpontokat működtetnek, adót szednek, bíraskodnak, toboroznak – lényegében közigazgatást működtetnek, illetve csökkenő mértékben ugyan, de – Mogadishuval ellentétben – itt hajlandóak szemtől szembeni harcot vállalni az SNA és az AMISOM erőivel. Természetesen itt is sor kerül terroriztikus támadásokra, de összességében megfigyelhető, hogy míg 2012 és 2014 ősze között az al-Sabáb már egyértelműen inkább terrorcsoportként működött Mogadishuban, addig Dél-Szomália vidéki részein sokat megőrzött eredeti, a sikeres felkelőszervezeteket jellemző tevékenységéből.

Bár az al-Sabáb fővárosi és vidéki tevékenysége, illetve azok profiljai nem választhatóak el élesen egymástól, a probléma jobb megértése érdekében a kettőt külön fogjuk tárgyalni, majd szót fogunk ejteni az FGS hatáskörén túl eső területeken (Puntföld, Dzsubai Átmeneti Adminisztráció, Szomáliföld) megfigyelhető tendenciákról. Végül meg fogjuk vizsgálni azt is, hogy Szomália területén milyen más konfliktusok zajlanak, amelyek kihívást jelentenek a biztonsági helyzetre. Mert bár a többség figyelmét leköti az al-Sabáb, ez ismét csak a külföldi megközelítés dominanciáját igazolja, szemben a belső prioritásokkal. A 23 éve tartó polgárháborúnak, illetve a hagyományos nomád mentalitásnak köszönhetően ugyanis a biztonság hiánya és az erőszak az SNA egyes alakulatai közti fegyveres összecsapásoktól kezdve a szövetségi államok torzsalkodásáig számos ponton átszövik a somálik mindennapi életét. Az ország sok területén – például Galmudugban – a klánok közötti tradicionális küzdelem sokkal inkább meghatározza az életet, mint a dzsihadisták, akik legfeljebb statiszták ezekben a konfliktusokban. De itt kell megemlékeznünk majd a Szomáliföld és Puntföld ütközőzónájában fekvő Katumó (Khatumo) körüli vitákról, amelyek több esetben is fegyveres összecsapássá eszkalálódtak az elmúlt években, valamint a csökkenő intenzitású, de nem elhanyagolható kalózkodásról.

67 Mogadishu és agglomerációja.

Szomália tartományai

Forrás: University of Texas Library, 2015. 01. 10.

Mogadishu – a transzformáció főpróbája

Mivel Szomália – és azon belül különösen a főváros – problémáinak középpontjában gyakorlatilag 1991 óta a biztonság állt,⁶⁸ evidensnek tűnt, hogy ennek orvoslása nélkül aligha lehet áttörést elérni a többi területen. Bár az AMISOM és a kormányerők, az SNA (Somali National Army) 2011 tavaszán kezdődő offenzívája komoly eredményeket ért el Mogadishu felszabadításával, és 2012. szeptember végére az al-Sabáb „fővárosát”, Kismajót (Kis-

68 Még egyszer érdemes hangsúlyoznunk, hogy miközben egyes vidéki területek alig tapasztaltak valamit az erőszakból, a főváros az elmúlt évtizedekben minden esetben a belpolitikai küzdelem középpontjában állt, legyen szó a hadurak közti kilencvenes évekbeli küzdelemről, az új évezred első éveiben az Iszlám Bíróságok Uniója és a velük szemben alakuló koalíció harcáról, a 2007-es etióp bevonulásról vagy az al-Sabáb háborújáról az Átmeneti Szövetségi Kormány ellen. Miközben ezekben az összecsapásokban tízezrek haltak meg, Szomália egyes vidéki területei, különösen a nagyobb városoktól és a folyóvölgyektől távolabbi régiók lakói csaknem békés körülmények közt éltek.

maayo) is visszafoglalták, a dzsihadisták műveleti képességei impozánsak maradtak. Ezt jól mutatta, hogy alig pár nappal a megválasztása után, szeptember 12-én a radikálisok végrehajtották első merényletkísérletüket az elnök ellen. Mohamud ideiglenes rezidenciáján, a Jazeera Hotelben éppen egy kenyai delegációval tárgyalt, amikor két öngyilkos merénylő és két fegyveres támadt a komplexumra. A katonának öltözött támadók nem jutottak át a biztonsági apparátuson, így a robbanásokban „csak” az SNA és az AMISOM négy tagja, a merénylők és járókelők veszítették életüket. Mohamud hidegvérét dicséri, hogy testőrei kérése ellenére nyugodtan folytatta beszédét. „Azok az események – ecsetelte a némileg feszült kenyai delegációnak –, mint amilyenek épp most zajlanak az épület előtt, még folytatódni fognak egy ideig, de biztos vagyok benne és meggyőződésem, hogy ezek az utolsó ilyen jellegű akciók.” Az elnök arra is utalt, hogy az elmúlt hónapokban ez volt az egyetlen ilyen jellegű támadás a fővárosban.⁶⁹

Egy ideig úgy tűnt, Mohamud szavai beigazolódnak: bár sor került merényletekre, Mogadishu hosszú évek után legnyugalmasabb időszakát élte. Mint korábban említettük, a halálos áldozatok száma a töredéke volt a korábbi évek átlagának, a támadások hatékonysága pedig számottevően csökkent.⁷⁰ Több jelentés is érkezett balesetekről, amikor a merényletek készítői önmagukat robbantották fel,⁷¹ ami arra utalt, hogy az al-Sabáb struktúrája és személyi állománya komoly veszteségeket szenvedett a másfél éves harcban, ami miatt érzékelhető volt a kapkodás, a zavarodottság és a műveleti képességek csökkenése. Valójában ezt mutatta a Jazeera Hotel elleni akció is, amit a felvonultatott erőforrások (két képzett öngyilkos merénylő fegyveres támogatással) és a támadás komplexitása ellenére a biztonságiak könnyedén visszavertek. A novemberi, autóba rejtett pokolgépes merénylet a parlament épületénél, amelyben egy rendőr veszítette életét,⁷² a somáli minisztereket szállító gépkocsikonvoj elleni sikertelen decemberi rajtaütés,⁷³ a miniszterelnöki hivatalnál elkövetett robbantás, amelyben szintén csak biztonsági tisztek veszítették életüket⁷⁴ vagy a biztonsági erők és kisebb jelentőségű politikusok ellen végrehajtott célzott gyilkosságok⁷⁵ látványos visszalépésnek tűntek a korábbi évek merényleteihez képest. Bár a népszerű Village Cafénál végrehajtott öngyilkos merényletben legkevesebb 14-en veszítették életüket,⁷⁶ az al-Sabáb sikertelennek bizonyult a komoly előkészítést, koordinációt és szakértelmet igénylő, „kemény” célpontok elleni támadásokban, és csak a könnyen kiiktatható „puha” célpontok terén tudott sikereket felmutatni. A merényletek száma így is több tucatnyi volt, de hatékonyságuk látványosan csökkent.

A viszonylag kedvező állapot egészen 2013 tavaszáig maradt fenn. Bár a változást nehéz dátumhoz kötni, április és június között három szimbolikus jelentőségű akcióra is sor került. Az első a Legfelsőbb Bíróság épülete elleni támadás volt 2013. április 14-én, amikor a bíróság bejárata előtt felrobbantott, öngyilkos merénylő által működtetett, autóba rej-

69 Suicide bombers target new Somali President. *voanews.com*, 2012. 09. 12.

70 Country Report – Somalia. *acleddata.com*, 2013. 04.

71 2 Men Die Assembling IEDs in Mogadishu. *somaliareport.com*, 2012. 06. 13.; Woman killed during al-Shabaab suicide training. *somaliareport.com*, 2012. 05. 09.; Man dies while planting IED in Mogadishu. *mogadishuonline.com*, 2013. 04. 18.

72 Mogadishu car bomb outside Federal Parliament kills 1 police officer. *garoweonline.com*, 2012. 11. 07.

73 Al Shabaab carries out brazen ambush on government delegation. *garoweonline.com*, 2012. 12. 03.

74 Suicide blast by offices of Somalia president and PM. *hiiraan.com*, 2013. 01. 29.

75 Gunmen assassinate a traditional elder in Mogadishu. *garoweonline.com*, 2012. 12. 05.

76 19 killed in suicide bombings and mortar attacks in Mogadishu. *allafrica.com*, 2012. 09. 20.

tett pokolgép lehetővé tette az al-Sabáb fegyveresei számára, hogy betörjenek az épületbe. Több támadón a testükre erősített robbanószer is volt, amit a komplexumba bejutva hoztak működésbe. Ezzel párhuzamosan a repülőtér felé vezető úton is merényletet hajtottak végre a szomáli biztonsági erők egyik épületénél, amely mellett épp a Vörös Félhold segélykonvoja haladt el. Nem világos, hogy a török NGO-munkatársak vagy a szomáli fegyveresek voltak-e az akció célpontjai. A komplex támadásban legkevesebb 35 ember, köztük számos magas rangú kormányalkalmazott és politikus vesztette életét.⁷⁷ A halottak között volt két szomáli ügyvéd és elkötelezett emberjogi harcos, Mohamed Mohamud Afrah professzor és Abdikarin Hasszan Gorod is. A két szakember azoknak az újságíróknak a védelmét látta el, akiket azért börtönöztek be, mert interjút készítettek egy, az SNA tagjai által megerősített szomáli nővel, és ezáltal – legalábbis a vád szerint – rontották a kormányzatba vetett bizalmat.⁷⁸

Az al-Sabáb a Legfelsőbb Bíróság elleni támadás foratókönyvét követte az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) épülettömbje elleni 2013. június 19-i támadás során is. Az akcióra Mogadishu legjobban őrzött részén került sor, nem messze a repülőtértől. A támadók egy autóbombával fölrobbantották a komplexum bejáratát, majd a második hullám fegyveresei gépkarabélyokkal és gránátokkal felszerelve betörték az épületegyüttesbe. Az SNA és az AMISOM helyszínre érkező alakulatai másfél óras tűzpárbaj után tudták megtisztítani a területet. Az akcióban 15 ember, köztük legalább négy ENSZ-alkalmazott is életét vesztette.⁷⁹

Április 27-én pedig az al-Sabáb fegyveresei agyonlőtték a mecsetből kilépő Ahmed Malim Sejk Núr, a legfőbb ügyész helyettesét. Hosszú idő után Núr volt a legmagasabb rangú állami tisztviselő, akit az iszlamisták kivégeztek.⁸⁰

A három merénylet, különösen a bíróság és a UNDP elleni támadás nem csupán a közel fél éves, viszonylagos nyugalomnak vetett véget, de kijelölte az irányt az al-Sabáb további műveletei számára is. A támadások hosszú évek távlatában is a legpusztítóbb merényletek voltak. Mindez mutatta, hogy az al-Sabáb terrorgépezete ismét teljes kapacitással működik, és a radikálisok a legjobban őrzött létesítményekbe is képesek behatolni.⁸¹ A kezdeményezés ismét az ő kezükbe került. Mindez azért is bírt szimbolikus jelentőséggel, mert az al-Sabábban belül 2013 júniusában véres leszámolás zajlott, amelynek során Abu Zubejr Godáne, a szervezet vezetője rövid úton likvidálta fő kritikusait és vetélytársait.⁸² A módszerek alapján egyértelműen Godáne frakciójához köthető sikeres és látványos akciók legitimálták az emír törekvéseit, és segíthettek a kételkedők meggyőzésében.

2013 nyarától egészen 2014 teléig megfigyelhető, hogy az al-Sabáb gyakorlatilag változatlan szinten fenn tudta tartani műveleti képességeit és terrorakcióinak intenzitását. Olyan jól megerősített objektumokat értek pusztító támadások, mint a török nagykövet-

77 Bombs and gun battles kill at least 19 in Somali capital. *hiiraan.com*, 2013. 04. 14.; Death toll rises to 35 in Somalia court attack carried out by al-Shabab extremists. *hiiraan.com*, 2013. 04. 15.

78 Tributes paid to Somali human rights lawyers killed in al-Shabaab attack. *hiiraan.com*, 2013. 04. 17.

79 Four foreign security staff among 15 dead in Somalia U.N. attack. *hiiraan.com*, 2013. 06. 19.

80 Somalia's deputy Attorney General gunned down. *hiiraan.com*, 2013. 04. 27.

81 Four foreign security staff among 15 dead in Somalia U.N. attack. *hiiraan.com*, 2013. 06. 19.

82 Bryden, Matt: The Reinvention of al-Shabaab. *csis.org*, 2014. február, 3–6. o.

ség,⁸³ a repülőtér bejárata,⁸⁴ a kormányzati negyed, a Villa Somalia,⁸⁵ a parlament⁸⁶ vagy a NISA⁸⁷ egyik központja.⁸⁸ A támadások azt mutatták, hogy az al-Sabáb bármely célpont ellen képes merényletet végrehajtani, ami jelentősen növelte a Mogadishuban uralkodó bizonytalanságot. A megváltozott körülményeket jól érzékeltetik Ternák Gábor professzor, jelenlegi abudzsai nagykövet, illetve a saját somáliai tapasztalataim. Ternák Gábor 2013. április végén, május elején járt a fővárosban, míg én 2014 januárjában. A nagykövetet – természetesen fegyveres kísérettel – a somálik viszonylag gyakran utaztatták a városban, hogy részt vegyen a közös projekt találkozóin, illetve meglátogassa a helyszíneket.⁸⁹ Ezzel szemben az én mozgásomat minimálisra korlátozták, és inkább a somáli partnerek kerestek fel engem. Kérésemet, hogy többet láthassak a városból, a biztonsági helyzetre hivatkozva kedvesen, de határozottan elhárították. Ebben az is szerepet játszhatott, hogy az al-Sabáb ebben az időszakban fokozta támadásait a puha célpontok ellen, amire somáliai utazásom előtt mind az ENSZ,⁹⁰ mind a magyar nagykövetség munkatársai figyelmeztettek. De erről számoltak be a különféle segélyszervezetek munkatársai is, akik 2014 márciusában arról panaszkodtak, hogy emiatt Mogadishu most veszélyesebb számukra, mint 2011-ben volt. Egyébként ők is a UNDP elleni támadáshoz kötik a változást: „Június 19. egyértelmű fordulópont volt. Azóta minden megváltozott.”⁹¹

A kétségtelen pusztítás ellenére azonban az érem másik oldala az, hogy a dzsihadisták akciói nem tudták számottevően befolyásolni az FGS-nek vagy külső támogatóinak a működését. Számos próbálkozásuk ellenére a dzsihadisták nem tudták megölni az elnököt vagy a kabinet más tagját. Bár a támadásokban több száz ember vesztette életét, a zömük az SNA, a rendőrség és a NISA tagja közül került ki. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy bár az al-Sabáb bárhol képes lecsapni, de nem képes bárkit likvidálni. Még a komplex támadások jó része is – mint a Villa Somalia vagy a parlament esetében – fennakadt a biztonságiak ellenállásán. A terrorelhárítás Mogadishuban egyre kifinomultabban működik. A fontosabb célpontokat többkörös védelmi rendszer őrzi, öt-hat méter magas betonfalakkal, számos áteresztő ponttal, őrtornyokkal. A kiemelt objektumoknál betonelemekkel van lezárva az úttest egy része, hogy az autóba rejtett pokolgépet csak távolabb lehessen működésbe léptetni, ahonnan a detonáció már nem képes rést ütni a falakon. Bár öngyilkos merénylőkkel lehet próbálkozni, de ők nem tudnak annyi robbanóanyagot magukkal vinni, amennyivel átjárót robbanthatnának az épületeken, a többkapus beléptető rendszerek miatt pedig több mártírra is – és nem kevés szerencsére – van szükség ahhoz, hogy a fegyveresek bejuthassanak az objektumokba. Mi több, Mogadishun belül is több ellenőrzőpont működik, ahol rendszeresen átvizsgálják a járműveket.⁹² Bár a bombák egy

83 Al Shabaab claim attack on Turkish mission in Somalia, three dead. *hiiraan.com*, 2013. 07. 27.

84 Bomb rocks airport entrance in Somali capital. *dw.de*, 2013. 02. 14.

85 Somali presidential palace attacked by gunmen. *hiiraan.com*, 2014. 02. 21.

86 AU troops evacuate Somali lawmakers from Parliament after attack. *hiiraan.com*, 2014. 05. 24.

87 National Intelligence and Security Agency (Nemzeti Hírszerzési és Biztonsági Ügynökség) – a somáli biztonsági erők elsődleges terrorelhárító szerve.

88 12 dead in Mogadishu Suicide attack. *hiiraan.com*, 2014. 02. 27.

89 Ternák Gábor beszámolója, 2013. június.

90 Interjú az egyik ENSZ ügynökség munkatársával, Nairobi, 2014. január.

91 Mogadishu more dangerous for aid workers now than under al Shabaab – U.N. *hiiraan.com*, 2014. 03. 12.

92 Uo.

része így is célba ér, de ha a támadóknak sikerül is kihasználniuk a pillanatnyi pánikot, és átjutnak a kapukon, még mindig ott vannak a fegyveres örök. Jómagam a főváros egyik legvédettebb szállodájában laktam 2014 januárjában, ahol gyakran fordulnak meg vezető politikusok (ottléte alatt például egy miniszter és több parlamenti képviselő). De ez mégiscsak egy szálloda, nem pedig egy ENSZ-objektum vagy kormányzati épület volt. Ennek ellenére a hotelt legalább 20 (!) gépkarabélyos biztonsági ember őrizte éjjel-nappal. Azt, hogy mennyire megbízhatóan végzik munkájukat, jelezte, hogy a szállodát több támadás is érte az elmúlt években, és bár több biztonsági is életét veszítette ezekben, a támadók egyszer sem tudtak áttörni a védelmen. A merényletek hatékonyságát tovább csökkenti, hogy az SNA, a rendőrség, a NISA és az AMISOM reakcióideje az elmúlt évben számottevően rövidült, és helyszínre érkezésük után általában már hamar felszámolják a terroristák ellenállását – ha addig nem végeznek velük a helyi fegyveres örök.

Mindezeket azért tartom fontosnak hangsúlyozni, mert mutatják, hogy – Kenyával szemben – a szomálik az elmúlt években megtanultak felkészülni a terrortámadásokra. Mogadishuban valóban hosszú, alapos tervezésre, képzett harcosokra és nagy adag szerencsére van szüksége a dzsihadistáknak egy kemény célpont elleni, legalább részben eredményes, komplex támadáshoz. Ezzel összehasonlítva a 2013. szeptemberi westgate-i incidens kitervelése és végrehajtása gyerekjáték volt. Bár egyes információk szerint az al-Sabábnak körülbelül 100 kiképzett öngyilkos merénylő áll a rendelkezésére,⁹³ és állítólag a mártírokat kiképző csoportban a legnagyobb a várólista a kiképzőtáborokban,⁹⁴ a támadók felkészítése – különösen a pszichológiai tréning miatt – időigényes feladat. Nagyon fontos ugyanis, hogy a merénylő a kellő pillanatban robbantsa fel magát – egy-két másodpercnyi kapkodás vagy késlekedés az egész akciót meghiúsíthatja. Éppen ezért az öngyilkos merénylők felhasználása arra, hogy végezzenek néhány biztonsági őrrrel vagy katonával, nem kifizetődő – márpedig sok esetben ez történik.

Annak érdekében, hogy kímélje erőforrásait, illetve maximalizálja a pusztítás mértékét, az al-Sabáb, mint említettük, az elmúlt egy évben fokozott figyelmet szentel a puhább (nem védett, civil) célpontoknak. A korábbi időszakra jellemző, gyakran válogatás nélküli mészárlás helyett az áldozatok jelentős része ma már a központi kormányzat alkalmazottai, a külföldi segélyszervezetek szomáli munkatársai, a helyi politikusok, vének, parlamenti képviselők, illetve a biztonsági szervezetek tagjai közül kerül ki. A célpontválasztásban és a támadások kivitelezésében az Amnijat játssza a főszerepet. A robbantásos merényletek mellett – csökkentve a járulékos veszteségeket – elterjedtek a kézfegyverekkel végrehajtott akciók, ahol a korábbi gyakorlattal ellentétben a támadók villámgyorsan elmenekülnek a helyszínről. A támadásokban gyakran használnak – latin-amerikai mintára – motorkerékpárokat,⁹⁵ amelyekkel könnyen lehet közlekedni a zsúfolt és rossz minőségű mogadishui utakon.

A dzsihadisták a védett komplexumok, épületek helyett mozgás közben próbálják támadni a keményebb célpontokat (védett személyek). A bevett gyakorlat alapján általában autóba rejtett pokolgéppel (VBIED) igyekeznek a konvojok járművei közé hajtani.

93 Elektronikus interjú az ENSZ egyik munkatársával, 2014. december.

94 Jamal, Osman: Exclusive: inside an al-Shabaab training camp. *hiiraan.com*, 2013. 12. 17.

95 Gunmen on motorbikes kill schoolgirls in Mogadishu. *garoweonline.com*, 2014. 12. 09.

Az eredmények azonban korlátozottak: az AMISOM egységeit általában MRAP-ekkel mozgatják, amelyek ellen ezeknek az akcióknak kicsi a hatásfoka. Az ENSZ és az FGS járműoszlopai pedig csak rendkívül szigorú biztonsági intézkedések mellett hagyhatják el a védett bázisokat. Bár a világszervezet konvojait az elmúlt hónapokban több támadás is érte, azokban a felbérelt somáli biztonsági őrök, valamint járőrök vesztették életüket, a nemzetközi személyzet sértetlenül tért vissza a bázisra.⁹⁶ Ez köszönhető a páncélozott járművek nyújtotta védelemnek, a szigorú előírásoknak (utazási sebesség, járművek közti távolság), illetve a támadók részéről az időzítés nehézségeinek. Itt is ugyanazt látjuk, mint a komplexumok elleni akciók esetén: egy másodpercnyi kapkodás vagy késlekedés – ami ilyen fokú stresszhelyzetben gyakran előfordul – döntő a támadás sikere szempontjából.

Az ENSZ és az AMISOM járművei elleni támadások megszervezését részben megkönnyíti, hogy viszonylag kötött útvonalon közlekednek a repülőteret és a Villa Somaliát összekötő útvonal mentén. Ugyanakkor ez azt is lehetővé teszi, hogy az útvonal mentén az AMISOM és az SNA fokozott biztonsági intézkedéseket tegyen. Az állandó járőrözés megakadályozza, hogy az út mentén nagyobb hatóerejű improvizált robbanóeszközöket telepítsenek, a gyakori ellenőrzőpontok pedig az autókba rejtett robbanószerkezetek bevetését korlátozzák. Márpedig a páncélozott célpontok ellen menetből végrehajtott akciók sikeréhez nagy mennyiségű bombát kell felhasználni. Nem véletlen tehát, hogy összességében az AMISOM és az ENSZ konvojai elleni támadások nem túl hatékonyak. Ennek ellenére állandó nyomás alatt tartják a biztonsági apparátust, valamint jelentősen rontják a külföldiek biztonságpercepcióját. Az is világos, hogy az Amnijat meglehetősen részletes információkkal rendelkezik ellenfeleiről, mert a támadások többségét pontosan időzítik, és valószínűleg nem *ad hoc*, hanem tudatos célpontválasztás előzi meg őket.⁹⁷

Végeredményben azonban mégiscsak visszakanyarodunk eredeti problémafelvetésünkhöz, miszerint bár az al-Sabáb műveleti képességei a fővárosban számottevőek, az elért eredmények nem állnak arányban azzal a rendkívül negatív véleménnyel, amivel a külföldiek szemlélik a dzsihadisták merényleteit. Három évvel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy külföldi, sőt nyugati szervezetek olyan mértékben legyenek jelen Mogadishuban, mint napjainkban. Ma már az ENSZ-ügynökségek több tucat munkatársa dolgozik a városban, 2013 végétől pedig az EUTM Somalia, az EU eddig Ugandában állomásozó kiképző művelete is fokozatosan áttelepült Mogadishuba.⁹⁸ Az is elképzelhetetlen lett volna, hogy két magyar állampolgár egy év különbséggel, mindenféle nemzetközi szervezet védőöve nélkül látogasson a fővárosba – nemcsak a szigorúan védett nemzetközi repülőtérré, hanem azon kívül is. Végül hadd említsünk még meg egy szimbolikus elemet. 2011-ben, amikor Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár először látogatott a „világ legveszélyesebb városába”, még repeszvédő mellénybe bújtatva fogadta a somáli politikusok üdvözlését.

96 **Bomb rocks airport entrance in Somali capital.** *alarabiya.net*, 2014. 02. 13.; **Four killed in Somali Shebab suicide attack on UN convoy.** *hiiraan.com*, 2014. 12. 03. Bár az al-Sabáb Twitter-üzenetei számos „keresztes” haláláról számolnak be, az ENSZ egyik munkatársával készített elektronikus interjú szerint a szervezet nemzetközi személyzetét nem érte veszteség. Interjú időpontja: 2014. február.

97 Elektronikus interjú az ENSZ egyik munkatársával, 2014. február.

98 **EU Mission Begins Training Activities In Mogadishu.** *hiiraan.com*, 2014. 02. 26. A szerzőnek rövid időre sikerült találkoznia a misszió egyik magyar tagjával is, aki bár nem dicsérte a biztonsági helyzetet, de nem is tartotta olyan súlyosnak. Interjú időpontja: 2014. január.

Három évvel később, 2014 októberében viszont már kifogástalan öltönyben, védőfelszerelés nélkül rázott kezét az Aden Adde nemzetközi repülőtéren Nicholas Kayjal, a 2012 januárjában Kenyából Szomáliába áttelepült ENSZ-misszió, az UNSOM vezetőjével.⁹⁹

Offenzívák Dél- és Közép-Szomália vidéki területeinek megtisztítására

Mint korábban hangsúlyoztuk, bár az al-Sabáb Mogadishura koncentrálja tevékenységét, a szervezet fő támogató bázisai a vidéki területeken vannak, és innen gyűjti össze a működéséhez szükséges humán és anyagi erőforrások zömét. Míg a szervezet a fővárosban alapvetően terrorszervezetként tevékenykedik, vidéken a 2011–2012-es AMISOM-offenzíva után is igyekezett fenntartani árnyékkormányzatát, és irányítani a szomálik mindennapi életét.

A szövetséges erőknek az iszlamisták ellen 2010 őszén indított ellentámadása másfél év alatt komoly eredményeket ért el. 2011 őszén a Kenyai Védelmi Erők (KDF), majd pár hónappal később az etióp hadsereg bekapcsolódása a küzdelembe háromfrontos háborúra kényszerítette az al-Sabábot, amely csökkenő erőforrásaival nem bírta az intenzív, többfrontos harcot. Mogadishu mellett olyan stratégiai jelentőségű vidéki városok kerültek a szövetségesek kezére, mint a Sabelle völgyében Beledvejne (Beledweyne), Dzsovár (Jowhar), Afgoj (Afgoye) és Marka (Merca), a Dzsuba mentén Lúk (Luuq), Garbaharej (Garbaharey) és Kizmajo (Kismaayo), az etióp határ közelében Baidoa és Hudur, a déli területeken Afmadov, Ras Kamboni és Beles Kokani (Beles Qooqaani).¹⁰⁰

A szövetséges offenzíva térnyerésével párhuzamosan azonban a nehézségek is sokasodtak. Az AMISOM és az SNA erői attól tartottak, hogy túlterjeszkednek, és nem lesznek képesek megfelelően konszolidálni az elfoglalt területeket, ezért a támadás lendülete 2012 őszén jelentősen csökkent,¹⁰¹ ami jól látható a Polgeonow térképeinek összehasonlításából is. 2012 ősze, Kizmajo eleste és 2013 májusa között a szövetségesek hadműveletai lényegében szüneteltek. Dzsovártól és Markától eltekintve nem került sor nagyobb városok visszafoglalására. Bár Baidoa felé az AMISOM-nak sikerült folytatnia az előrenyomulást, és közúti összeköttetést létesíteni Baj tartomány székhelyével, valamint az etióp erőkkal,¹⁰² ennek gyakorlati haszna hosszú ideig minimális maradt.

A kétségtelen eredmények ellenére 2012 végén is több tízezer négyzetkilométernyi terület maradt az al-Sabáb ellenőrzése alatt, ahol semmi sem zavarta a dzsihadisták tevékenységét. Ezek ráadásul magukban foglalták Szomália legtermékenyebb folyóvölgyeit, amelyek nem csupán közvetlen ellátást nyújtottak a harcosoknak, de a kereskedelem és a termés megadóztatásával biztos bevételt jelentettek a számukra. A térség erdei Kizmajo eleste után is bőséggel biztosították a faszénszállítmányokat, amiből az iszlamisták szintén jelentős bevételekre tettek szert.¹⁰³ Miközben a 2010–2012 közötti harcok során az al-Sabáb csoportjai komoly veszteségeket szenvedtek el, és műveleti képességeik felkelőszer-

99 UN's Ban Ki-moon arrives in Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 10. 29.

100 Lásd Marsai Viktor – Hettyey András: i. m. 96–100. és 117–124. o.

101 Somalia: al-Shabaab map updated. *polgeonow.com*, 2012. 12. 13.

102 AMISOM troops complete advance linking Mogadishu and Baidoa. *horseedmedia.net*, 2013. 04. 02.

103 Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council Resolution 2111 (2013): Somalia. *un.org*, 2014. 10. 23., 44–50. o.

vezetként számottevően csökkentek, a Baj, Bakol, Hirán, Gedo, Közép-Sabelle, Alsó- és Közép-Dzsúba tartományokban működő árnyékkormányzat hozzálátott az új harcosok kiképzéséhez és felszereléséhez. Az itteni kiképzőtáborok a KDF néhány légicsapásától eltekintve lényegében zavartalanul működtek. A dzsihadisták parancsnokai támaszkodhattak a térség klánjaira is, amelyek egy része az ősi ellentétek miatt szimpatizált az alapvetően haviye (hawiye) politikusokból álló FGS elleni harccal. Két év elteltével a 2012 ősze és 2013 tavasza közötti időszak jelentette azt a rövid periódust, amikor a szövetségesek folyamatos offenzívájában szünet állt be, és az al-Sabáb ezalatt a lélegzetvételnyi idő alatt rendezni tudta sorait. Nem véletlen, hogy 2013 tavaszától kezdve mind a fővárosban, mind vidéken fokozódott az al-Sabáb aktivitása, és újult erővel, új koncepció mentén veték kezükbe ismét a kezdeményezést.

Kérdéses persze, hogy az AMISOM és az SNA részéről a hanyagság vagy a kényszer szülte a hadműveletek 2012. őszi lelassulását. A szövetségesek szállítási vonalai megnyúltak, az elfoglalt területek stabilizációja időigényesnek bizonyult, ráadásul az al-Sabáb katonai ereje sem tört meg, csak átalakult. Ilyen körülmények között több parancsnok is óvatosságra intett a túlzott elvárásokkal szemben, és inkább a lassú, lépésről lépésre történő építkezés mellett tört lándzsát. Mindazonáltal tény, hogy az al-Sabáb kihasználta a kínálkozó lehetőséget, és Mogadishuban a komplex terrortámadások új hulláma, vidéken pedig a szövetségesek elleni rajtaütések növekvő száma, illetve az elfoglalt területek blokádja mutatta a szervezet növekvő erejét.

A Bakol tartomány központjául szolgáló Hudur környéki harcok jól mutatták, hogy nemzetközi erők által elért sikerek törékenyek: miután az etióp alakulatok 2013 márciusában kivonultak a városból, az al-Sabáb azonnal visszafoglalta a területet. A kivonulásra állítólag azért került sor, mert a közeli Baidoába érkező 26 parlamenti képviselő védelmét az itt állomásozó csapatokkal kellett megerősíteni. Szomáli képviselőktől olyan hírek is felröppentek, hogy az etióp haderő a Szomáliából való teljes kivonulást fontolgatja.¹⁰⁴ Nem lehet tudni, hogy ez pusztán rémhír volt-e vagy Addisz-Abeba valamely ügyben így akarta zsarolni az FGS-t, mindenesetre az etióp hadsereg még mindig az országban állomásozik. Ugyanakkor az eset jól mutatta minden szereplő számára, mivel számolhat Mogadishu a szomszédja támogatása nélkül. A város elfoglalása után a dzsihadisták kivégzéseket és letartóztatásokat hajtottak végre a kormányerőkkel együttműködő helyiek között.¹⁰⁵ Hudurt majd csak egy évvel később, az AMISOM február-márciusi offenzívája során sikerült visszafoglalnia a szövetségeseknek.¹⁰⁶

A Hudur körüli helyzet jól szemléltette az al-Sabáb megváltozott stratégiáját is. 2012 elején a dzsihadisták gyakorlatilag ellenállás nélkül ürítették ki a várost a náluk jóval erősebb etiópok elől. Ugyanakkor nem hagyták el a települést övező vidéket, és szisztematikus ostromzár alá vették a várost. Az oda vezető utakat ellenőrzésük alá vonták, amin csak a megerősített AMISOM-konvojok voltak képesek keresztüljutni. Miután a környező vidékről a településre irányuló kereskedelmet az al-Sabáb ellehetetlenítette, Hudur élelmi-szer-ellátása akadózni kezdett, és az árak égbe szöktek. A lakosság jelentős része így már

104 PM promises to take back town as Ethiopia plans military withdrawal. *garoweonline.com*, 2013. 03. 20.

105 Al-Shabaab Beheads Elderly Imam in Hudur. *hiiraan.com*, 2013. 03. 20.

106 Short-term costs of military gain in Somalia. *irinnews.com*, 2014. 03. 21.

az iszlamisták visszatérése előtt elhagyta a települést.¹⁰⁷ 2014-ben, amikor ismét távozniuk kellett, a dzsihadisták újból a jól bevált stratégiához folyamodtak: tönkretették Hudur két vízszivattyúját, és megfenyegették a lakosokat, hogy mindenkit lemészárolnak, aki bevárja a kormányerőket és együttműködik velük. A szomálik jelentős része a rossz tapasztalatok miatt ismét inkább a menekülést választotta. Bár az AMISOM és az SNA erőinek oltalma alatt legalább ötezer ember tért vissza a városba, a katasztrofális körülmények miatt humanitárius válság alakult ki. Egyikük így nyilatkozott az *Irinnews*-nak: „Hudurban születtem és itt is nőttem fel. Egy éve menekültem el, amikor az al-Sabáb elfoglalta a várost. A visszatérés nagy öröm volt számomra, de szembesülnöm kellett vele, hogy a helyzet túlságosan rossz. Nincs gyógyszertár, ivóvíz, és az élelmiszerárak egyre csak növekednek.”¹⁰⁸ Az al-Sabáb újból megszállta a környező vidéket, megtiltva a nomádoknak és a földműveseknek, hogy árujukat a városba szállítsák. Ennek hatására 50 kg cukor ára 36 dollárról 63-ra, a liszté 32-ről 52-re, a rizsé 34-ről 52-re emelkedett. 20 liter étolaj 27 dollár helyett 47-be került. Az egyetlen reményforrást a visszatérő humanitárius szervezetek jelentették, amelyek azonban nem voltak felkészülve ilyen méretű nélkülözésre.¹⁰⁹

Hudur példáját azért is tartjuk fontosnak kiemelni, mert jól mutatja, hogy a győzelemről szóló beszámolókon túlmenően valójában mi rejtett az események mélyén. A szomáli lakosság sok helyen szembesült azzal, hogy a felszabadítóként üdvözölt kormányerők és AMISOM-alakulatok megérkezése nemhogy javított volna helyzetén, hanem az al-Sabáb blokádja következtében érezhetően romlott. Ráadásul az iszlamisták ezzel a kommunikációs háború szintjén is győzelmet arattak, mert a kormányerők magabiztos nyilatkozataik ellenére sem voltak képesek teljesíteni ígéreteiket,¹¹⁰ ugyanakkor az al-Sabáb „megtartotta szavát”, pusztulást és nélkülözést szabadítva az AMISOM és az SNA ellenőrzése alá került városokra. Az, hogy a szövetségesek harc nélkül vonultak ki településekről, a dzsihadisták martalékaul hagyva lakosságukat, szintén sokat ártott a beléjük vetett bizalomnak. Hiába, hogy Hudur feladása a kormányerők részéről inkább a kivételek közé számított: innentől kezdve a szomáli települések lakói csak fenntartásokkal üdvözölték a bevonuló szövetségeseket, tartva az al-Sabáb esetleges visszatérésétől és bosszújától. Vagyis a szélsőségesek sikeresen idézték elő az úgynevezett „társadalmi Stockholm-szindróma” jelenségét,¹¹¹ amelynek eredményeképpen a szomálik egy része a kormányt – nem pedig a valós elkövetőket, a dzsihadistákat – látta szenvedései előidézőjének.

107 Al-Shabaab captures town after Ethiopian troops vacate. *garoweonline.com*, 2013. 03. 17.

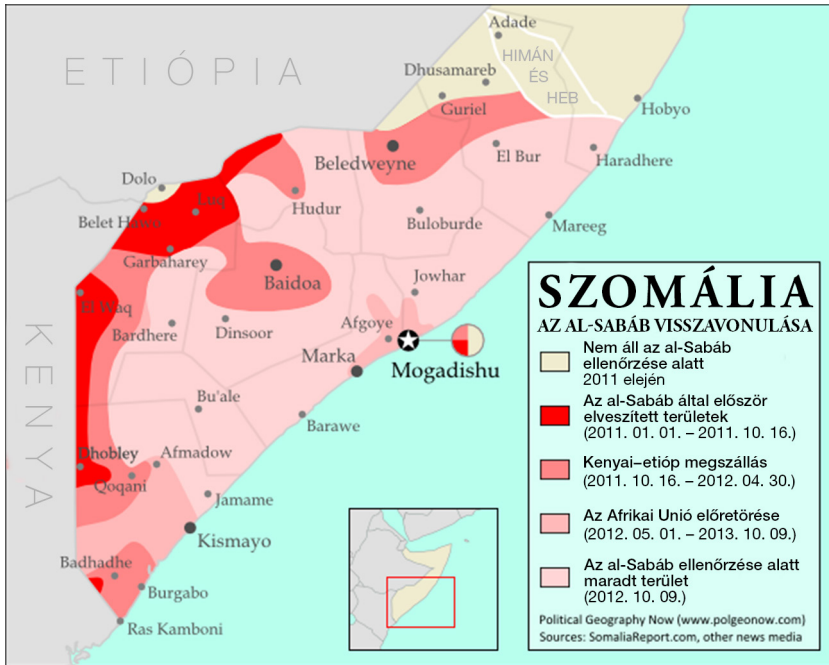
108 Short-term costs of military gain in Somalia. *irinnews.com*, 2014. 03. 21.

109 Uo.

110 Lásd például PM promises to take back town as Ethiopia plans military withdrawal. *garoweonline.com*, 2013. 03. 20.

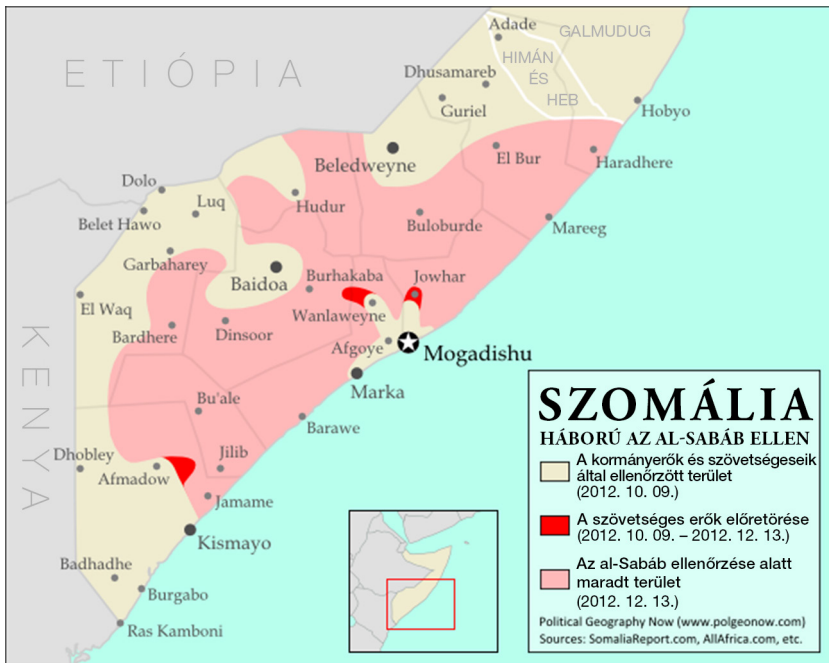
111 Ezt részletesen lásd Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkúti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Budapest, 2014, Zrínyi, 84–85. o.

Az al-Sabáb visszaszorításának folyamata (2011. január – 2012. október)

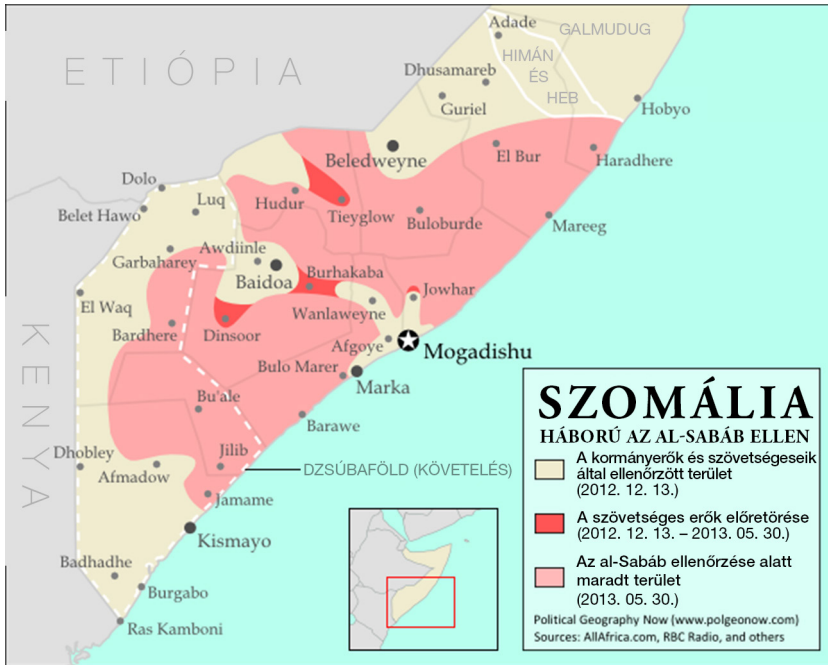
Forrás: The Retreat of Al Sabaab, Political Geography Now, 2012. 10. 09.

Az al-Sabábbal vívott háború (2012. október – 2012. december)

Forrás: Somalia: Al Shabaab Map Update, Political Geography Now, 2012. 12. 13.

Az al-Sabákkal vívott háború (2012. december – 2013. május)

Forrás: War in Somalia: Map of Al Shabaab Control (June 2013), Political Geography Now, 2013. 05. 30.

A 2013-as év során az AMISOM és az SNA nem is vállalkozott már számottevő hadműveletre, inkább az elfoglalt területeken igyekezett megszilárdítani pozícióit – változó sikerrel. Ezalatt az al-Sabáb rajtaütésekkel, IED-támadásokkal, illetve merényletekkel igyekezett gyengíteni ellenfeleit.¹¹² A harcok zöme Hudur, Beledvejne, Baidoa, Kiszmajó környékére összpontosult. Kisebb települések ugyan gazdát cseréltek, de ez nem változtatott az általános helyzeten. A szövetségesek igyekeztek enyhíteni a nagyobb városokat körbefogó iszlamista szorításon, és megtisztítani az azokat övező vidéki területeket is.¹¹³ Műveleteik egyik súlypontja a Sabelle folyó völgye, Hirán tartomány volt.¹¹⁴ A terület lassú stabilizálásával a már régen várt offenzívát készítették elő, amely összekötheti azt Mogadishuval. A másik Baj tartomány, amelynek megtisztítása azért is bírt jelentőséggel, mert ez adta volna az egyik új szövetségi tagállam fővárosát.¹¹⁵ A szövetségesek, különösen a kenyaiak számára a 2013. szeptemberi westgate-i támadás újabb intő jelül szolgált arra, hogy fokozniuk kell a katonai nyomást az al-Sabábra.¹¹⁶ Bár a kenyai és az amerikai légierő – előbbi vadászgépekkel, utóbbi inkább drónokkal – rendszeresen hajtott végre légitá-

112 Lásd például: Heavy clashes after Al Shabaab ambush on allied forces. *allafrica.com*, 2013. 06. 04.; Ten dead in Somalia after al-Shabaab clash with Ethiopian troops. *hiiraan.com*, 2013. 05. 24.

113 Lásd például Allied Forces Liberate Villages Around Beledweyne. *hiiraan.com*, 2013. 06. 22.; Somali army take control of more towns in Hirán region. *mareeg.com*, 2013. 06. 17.

114 Federal government to eradicate al-Shabaab in Hirán region. *garoweonline.com*, 2013. 08. 10.

115 Elkaim, Zachary: Shabaab experiences setbacks in Bay region. *hiiraan.com*, 2013. 12. 31.

116 AU forces in Somali resume operations against Al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2013. 11. 01.

pásokat az iszlamisták kiképzőbázisai és konvojai ellen,¹¹⁷ ez önmagában nem bizonyult kielégítőnek. Az egyik támadás alig fél órával késte le az al-Sabáb vezetőjét, Ahmed Gódnét, aki a bombázás időpontjában már elhagyta a célpontot, egy kiképzőtábor.¹¹⁸ Több alvezérével és félszáz harcosával azonban állítólag végeztek a KDF bombái.¹¹⁹

Ekkor már hónapok óta küszöbön állt az AMISOM új offenzívája. A somáli kormány kérésének engedve a Biztonsági Tanács – ismét nem függetlenül a westgate-i támadástól – 2013 októberében 18 ezerről 22 ezer főre emelte a békemisszió keretszámát.¹²⁰ A korábbi gyakorlattól eltérően a részt vevő államok – köszönhetően a donorok anyagi hozzájárulásának – most valóban feltöltötték a keretet, sőt minimálisan túl is lépték azt.¹²¹ 2014. január végén Hasszan Mohamud egyik beszédében bejelentette, hogy a támadás hamarosan megindul. Az elnök azt is megígérte, hogy az előzőektől eltérően most nem hagyják, hogy a szövetségesek előretörését követő hatalmi vákuumot kihasználva az al-Sabáb visszaszi- várogyjon a felszabadított területekre.¹²²

Az AMISOM új, átfogó offenzívája, az *Operation Eagle* csaknem másfél évnyi szünet után, 2014 februárjában bontakozott ki.¹²³ A műveleteket az etiópok kezdték a 3-as műveleti szektorban – a Sabelle folyó völgyében és az etióp határ közelében, Baj, Bakol és Gedo tartományokban –, majd fokozatosan bekapcsolódott a többi kontingens is, mindenütt szoros együttműködésben az SNA és a hozzá hű milíciák erőivel. A Benadirért és Alsó-Sabelle tartományért felelős ugandai erők a tengerparti területeken nyomultak előre Barave (Barawe) felé. Az Alsó- és Közép-Dzsúbát magában foglaló 2-es szektorban a KDF kezdte meg a Dzsúba völgyének megtisztítását, míg a dzsibuti erők Hirán és Galgudud (4-es szektor), a burundiak Közép-Sabelle (5-ös szektor) tartományokban kezdtek műveletekbe. A Sierra Leone-i békefenntartók a Dzsúbai Átmeneti Adminisztráció harcait segítették Kiszmajo körzetében.¹²⁴ Tekintettel arra, hogy az egyes nemzeti csapatok bevetetősége között jelentős eltérések voltak, a harcedzettebb szereplők – mint az etiópok – gyakran a szektorukon kívül is hajtottak végre műveleteket.¹²⁵ Az al-Sabáb az esetek többségében – az elmúlt évek taktikájának megfelelően – nem vállalta a szemtől szembeni összecsapást a nehézfegyverzettel felszerelt AU-alakulatokkal, hanem már azok beérkezése előtt kiürítette a településeket, és csak kisebb rajtaütésekkel, IED-támadásokkal zaklatta a szövetségeseket.¹²⁶ A dolog különös pikantériáját az adta, hogy miközben vidéken az AMISOM és az SNA végre megindította a várva várt offenzívát, az al-Sabáb Mogadishuban kezdett terrorhadjáratba, amelyben hosszú idő után a komplex merényletek mellett (mint az elnöki palota elleni februári látványos rajtaütés)¹²⁷ ismét vállalkozott gerillaakciókra (AMI-

117 Civilians killed as Kenyan jets bomb al-Shebab strongholds, eyewitnesses. *hiiraan.com*, 2013. 11. 01.

118 Kenya planes 'kill Somali militants'. *hiiraan.com*, 2014. 01. 10.

119 Kenya: Qaeda Militia Chiefs Killed in KDF Attack. *hiiraan.com*, 2014. 01. 17.

120 UN to approve 4,000-troops boost to Somalia forces: envoys. *hurriyetdailynews.com*, 2013. 10. 30.

121 AMISOM – Frequently Asked Questions. *amisom-au.org*, 2014.

122 Somali President: AMISOM Operations Against Al-Shabab to Begin Soon. *hiiraan.com*, 2014. 01. 29.

123 Ethiopian troops restart offensive against al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2014. 02. 11.

124 AMISOM – Military component. *amisom-au.org*, 2014.

125 Ethiopian troops start military mission in Galgudud. *shabelle.net*, 2014. 02. 13.

126 Al Shabaab militants flee as Ethiopian troops advance on Hudur. *garoweonline.com*, 2014. 02. 15.

127 Somali presidential palace attacked by gunmen. *hiiraan.com*, 2014. 02. 21.

SOM-bázisok elleni támadások),¹²⁸ valamint több alkalommal is aknavetőkkel bombázták a kiemelt célpontokat.¹²⁹ Bár az akciók viszonylag kevés kárt okoztak, és a halottak száma is elenyésző maradt, a mogadishui lakosokban felrémlett a 2010–2011-es harcok emléke, és több száz rémült civil menekült el lakóhelyéről.¹³⁰ Ahogy az egyik családanya nyilatkozott: „Hosszú ideje nem volt arra példa, hogy ehhez fogható aknavető-robbanásokat halljunk Mogadishuban, különösen éjszaka.”¹³¹ Mindez, bár nem gátolta számottevően az AMISOM és az SNA offenzíváját, jól mutatta, hogy az iszlamisták továbbra is képesek lecsapni, és ez rontotta a főváros lakosságának biztonságérzetét. Súlyos harcok bontakoztak ki Merka városa körül is, ahol a dzsihadisták mintegy megelőző csapásként igyekeztek elszigetelni a települést, és megakadályozni az ugandai kontingenst, hogy ugródeszkaül használhassa azt legfőbb térségbeli központjuk, Barave elfoglalásához.¹³²

Ez a kettősség Mogadishu és a vidék között márciusban is fennmaradt. Miközben a szövetségesek offenzívája a legtöbb helyen eredményes volt a dzsihadistákkal szemben, és fontos városok kerültek az FGS ellenőrzése alá, a fővárost merényletek sora rázta meg. Nem véletlen, hogy az ENSZ-munkatársai úgy ítélték meg, hogy számukra Mogadishu veszélyesebb, mint valaha.¹³³ A világszervezet figyelmeztetést adott ki a főváros romló biztonsági helyzetéről,¹³⁴ és maga a szomáli kormány is elismerte, hogy két és fél évvel a visszavonulás után a dzsihadisták ismét korábbi műveleti képességeik birtokában működnek Mogadishuban.¹³⁵ Nem árt azonban ismét helyi értékén kezelni a történeteket. A drámai nyilatkozatok ellenére a nemzetközi szervezetek nem vonultak ki, a kormány a helyén maradt, az AMISOM és az SNA összehangolt tisztogató akciói pedig meggátolták a helyzet eskalálódását¹³⁶ – nevezetesen, hogy ismét utcai harcok törjenek ki a fővárosban. Noha a merényletek intenzitása megmaradt, ez nem hozott érdemi változást Mogadishu mindennapjaiban, ahol az élet a szomáli lakosság számára a februári pánik után hamar visszatért a „normális” kerékvágásba.

Március közepére az etióp és szomáli erők visszafoglalták a Sabelle-völgy egyik legfontosabb dzsihadista központját, Bulo Burtit és több más települést.¹³⁷ A kivonuló al-Sabáb – más helyeken is alkalmazott módszereit követve – számos gyereket hurcolt magával, hogy megtörésükkel és kiképzésükkel pótolja veszteségeit.¹³⁸ A kormányerők kezére került El-Bur Galmudugban, ahol az iszlamisták – szemben az általános gyakorlattal – egy ideig komoly ellenállást fejtettek ki. A harcok előtt tízezrek menekültek el a környező településekre.¹³⁹

128 Brutal conflicts last night in Mogadishu's Heliwaa district. *shabelle.net*, 2014. 02. 20.

129 Mortar fire lands near Mogadishu Presidential Palace. *garoweonline.com*, 2014. 02. 04.

130 Hundreds of residents in Mogadishu flee clashes between Somali gov't forces and militants. *hiiraan.com*, 2014. 02. 20.

131 Mogadishu residents question security measures after two nights of explosions. *hiiraan.com*, 2014. 02. 04.

132 Govt forces clash with Al Shabaab in Lower Shabelle. *garoweonline.com*, 2014. 02. 05.; *Confrontations and heavy blasts occur in Marka town. shabelle.net*, 2014. 02. 13.

133 Mogadishu more dangerous for aid workers now than under al Shabaab – U.N. *hiiraan.com*, 2014. 03. 12.

134 UN warns of worsening security in Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 03. 12.

135 Somali government confirms rebirth of Al-Shabab in Mogadishu. *hiiraan.com*, 2014. 03. 06.

136 Dozens arrested after search operations in Somali capital. *hiiraan.com*, 2014. 03. 19.

137 Mohyaddin, Shafi'i: Somali gov't and AMISOM troops seize strategic towns in Central Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 03. 13.

138 Mohamud, Osman: Parents in Bulo Burde seek answers on children abducted by al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2014. 03. 20.

139 Mohyaddin, Shafi'i: AU and Somali Forces seize Al Shabab's biggest stronghold in central Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 03. 26.

Az al-Sabáb itt is tönkretette a vízpompákat, és megfenyegette a lakosságot, hogy mindenkit kollaboránsnak tekint, aki El-Burban várja be a szövetségeseket.¹⁴⁰ Délen, Bakolban az etiópok – törlesztve régi adósságukat – megtisztították Hudurt és a tartomány több más települését.¹⁴¹ Március végéig a 3-as és 4-es műveleti szektorban az AMISOM és az SNA hivatalosan nyolc körzetet foglalt vissza a dzsihadistáktól. Ahogy az AMISOM szóvivője fogalmazott, „közel állunk ahhoz, hogy teljesítsük a művelet célkitűzéseit, és felszabadítsuk azokat a területeket, amelyeket szerettünk volna”.¹⁴² Ali Aden Humad ezredes azt is hangsúlyozta, hogy a városok elfoglalása után a szövetségesek a környező vidék megtisztítására fognak koncentrálni, utalva arra, hogy az AMISOM és az SNA érzékeli a problémát, miszerint a kivonuló iszlamisták igyekeznek elszigetelni és ellehetetleníteni a felszabadított területeket. Ugyanakkor – az afrikai gyakorlatnak megfelelően – kitért az elől a kérdés elől, hogy milyen veszteségeket szenvedtek a kormányerők és támogatóik. „Nem mondhatok számokat, de a veszteségek nem fontosak. A fontosak a céljaink és az eredmények, amelyeket elértünk.”¹⁴³ Tekintettel arra, hogy a kiszivárgott jelentések szerint az AMISOM a korábbi harcok alatt is rendkívül magas veszteségeket szenvedett – 2007 és 2013 között állítólag 3 ezer halottat –,¹⁴⁴ nem véletlen, hogy erről máig nincsenek megbízható statisztikák.

Délen, Merka körzetében az AMISOM és az SNA az előző hónap véres harcai után jóval óvatosabban nyomult előre. Az al-Sabáb folyamatos támadásokkal zaklatta a szövetségeseket,¹⁴⁵ akik a végső offenzívára készültek Barave ellen. Ezen a fronton az első jelentősebb sikerre március 22-ig kellett várni, amikor a kormányerők kezére került Korjolej (Qoryooley).¹⁴⁶ Márpedig az idő sürgetett, mert az esős évszak közeledte (április–június) burkolt utak hiányában azzal fenyegetett, hogy legfontosabb előnyüktől, a nehéz páncélozott harcjárművek, illetve a harckocsik alkalmazásától fosztja meg az afrikai békefenntartókat.¹⁴⁷ Ennek ellenére a KDF csapatai is jobbára csak légicsapásokkal gyengítették a dzsihadistákat – igaz, a jelentések szerint számottevő veszteségeket okozva nekik.¹⁴⁸ Növekvő problémát okozott a felszabadított területeken kialakult, Hudur kapcsán már röviden bemutatott humanitárius helyzet. A szövetségeseknek menekültek ezreivel, a visszavonuló iszlamisták pusztításai nyomán pedig apadó élelmiszer-készletekkel és ivóvízhiánnyal kellett megküzdeniük. Bár az AMISOM-ot – az előző évek tapasztalatai alapján – nem érte teljesen váratlanul a helyzet,¹⁴⁹ ilyen mértékű kihívással egész egyszerűen nem tudtak megbirkózni. Éppen ezért Hasszan Mohamud arra kérte a nemzetközi segélyszervezeteket, hogy – elkerülendő a súlyosabb katasztrófát – fokozzák erőfeszítéseiket a frissen felszabadított régiókban.¹⁵⁰

140 Lack of water reported in El-Bur. *shabelle.net*, 2014. 03. 28.

141 Mohyaddin, Shafi'i: Somali Army and AMISOM forces seize five strategic south-western Somali towns. *hiiraan.com*, 2014. 03. 08.

142 AMISOM, Somali Forces Work in Tandem in Areas Liberated From Al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2014. 03. 21.

143 Uo.

144 3,000 soldiers died in Somalia: UN. *observer.ug*, 2013. 05. 12.

145 Al Shabaab fighters attack military bases in Lower Shabelle region. *garoweonline.com*, 2014. 03. 23.

146 Lower Shabelle region town liberated as Al Shabaab militants lose battle. *garoweonline.com*, 2014. 03. 22.

147 AU Drive Against al-Shabab Faces Somalia's Rainy Season. *hiiraan.com*, 2014. 03. 28.

148 32 killed in Kenyan airstrike on Shabaab Somalia camp. *sabahionline.com*, 2014. 03. 13.

149 AMISOM, Somali Forces Work in Tandem in Areas Liberated From Al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2014. 03. 21.

150 Somali president demands food aid for people in formerly Al shabab-held territories. *hiiraan.com*, 2014. 03. 16.

Mint utaltunk rá, a legtöbb helyen az al-Sabáb került a nyílt összeütközést, és visszahúzódott a „bush”-ba, a „bozótba”, a városokat övező vadonba, illetve a kisebb településekre, ahol nem alakult ki a szövetségesek állandó katonai jelenléte. Nem mindenütt sikerült azonban alkalmazni a Hudur elvágásához hasonló blokádot. A dzsihadista egységek tartós ellátását a szervezet nem minden esetben tudta biztosítani, különösen ott, ahol a helyi lakosság – általában a klánellentétek miatt – nem szimpatizált a szélsőségesekkel. Több parancsnok el akarta kerülni a rájuk vadászó SNA- és AMISOM-erőket is – különösen, mivel kicsi, 20-30 fős csoportokra bomlott egységeik nyílt összecsapásban nem sok jóra számíhattak. Emiatt egyes, kevésbé elszánt kötelékek visszahúzódtak olyan vidéki körzetekbe – bizonyos hírek szerint egészen Puntföldre –, amelyekre nem terjedt ki a szövetségesek offenzívája. A passzív, menekülő harcosoknál jóval nagyobb gondot okoztak azok, akik az AU információi szerint a főváros, Mogadishu felé vonultak, hogy elvegyülve a többmillió nagyváros lakosai közt, támogassák a helyi szervezetek küzdelmét az FGS-sel szemben.¹⁵¹

De nem minden dzsihadista tett így. Az elfoglalt területek konszolidálását nehezítette, hogy az al-Sabáb a korábbiaknál nagyobb mértékben hagyott hátra kisebb terrorcsoportokat, amelyek merényleteikkel, rajtaütéseikkel növelték az instabilitást és rontották a lakosság biztonságérzetét. Buló Burtiban március 18-án a szélsőségesek autóba rejtett polgármesteri merényletet hajtottak végre az AMISOM erőinek helyi parancsnokságaként működő hotelnél, amelyben Hirán tartomány SNA-parancsnoka, több magas rangú közszolgálati és a dzsihadista kontingens tisztjei, összesen legkevesebb 25 ember vesztette életét.¹⁵² Bár az iszlámisták máskor is hajtottak végre merényleteket vidéken, a Buló Burt-i akció azért volt aggasztó, mert az al-Sabáb a fővárosban „kifejlesztett” és tesztelt módszert alkalmazta immár vidéki körülmények között, vagyis kombinálta a rendkívül pusztító VBIED-t a kézfegyveres támadással.¹⁵³ Ez ismét jól mutatta, hogy a területi veszteségek és a hagyományos katonai nyomás dacára a szervezet hálózata lefedi Dél-Szomália nagy részét, és képes a know-how és a technológia transzferére a különböző hadszínterek között. Márpedig ez azért aggasztó, mert miközben a Mogadishuban állomásozó szomáli biztonsági erők, illetve az AMISOM viszonylag felkészült a hasonló támadások kivédésére, de legalábbis következményeinek kezelésére, addig a vidéken tevékenykedő szereplők már jóval kevésbé. Ez nem csupán a katonák és a szomáli civilek soraiban növeli meg az áldozatok számát, de komoly fenyegetést jelent a segítségnyújtó szervezetek külföldi munkatársai számára is, hiszen az ő biztonságukról is az SNA és az AMISOM erői gondoskodnak.

Hogy gyengítsék az al-Sabáb hátrahagyott sejtjeit, az elfoglalt területeken a kormányerők átfésülték az épületeket fegyverek, robbanószerek, telekommunikációs eszközök után kutatva, illetve a helyi lakosság közreműködésével igyekeztek megtalálni az al-Sabáb-szimpatizánsokat.¹⁵⁴ Eközben az FGS és több befolyásos vallási vezető, illetve vén iszlám dzsihadisták elleni együttműködésre kérte a lakosságot, eretneknek és az iszlámmal el-

151 Mohyaddin, Shafi'i: *Al Shabab infiltration into Mogadishu worries AMISOM*. *hiiraan.com*, 2014. 03. 15.

152 *Government and AMISOM officials killed in Buloburdi blast*. *shabelle.net*, 2014. 03. 18.

153 *Somali Islamists attack hotel in central region*. *hiiraan.com*, 2014. 03. 18.

154 *Search sweeps conducted in Eel Buur*. *shabelle.net*, 2014. 03. 27.

lentétesnek nyilvánítva a szervezet tevékenységét.¹⁵⁵ Ez azonban a bonyolult belpolitikai helyzet miatt csak részleges eredményekkel kecsegtetett.

A február-márciusi hadműveletek tehát vegyes eredményt hoztak. Bár több nagyvárost is visszafoglaltak a szélsőségesektől, és ezek egyes csoportjai elmenekültek, mások – alkalmazva az Amnijat módszereit – elvegyültek a lakosság körében, és felkészültek arra, hogy Mogadishuhoz hasonlóan terrorhadjáratot kezdjenek vidéken – vagy magában a fővárosban csatlakozzanak az ellenálláshoz. Maga Nicholas Kay, az ENSZ-főtábornok somáliai különleges megbízottja és az UNSOM vezetője is arra figyelmeztetett, hogy a szövetségesek offenzívája alapvetően felkavarta az elmúlt évek során kialakult állóvizet, és rövid távon inkább a helyzet romlását idézi elő: az al-Sabáb a nagyobb városokban és Mogadishuban fokozni fogja támadásait, sőt a menekülő csoportok a környező országokban is feltűnhetnek, ahol kisebb nyomás nehezedik rájuk.¹⁵⁶

Április és május folyamán a szövetségesek offenzívája – részben a beköszöntő esős évszak miatt – lelassult,¹⁵⁷ csak néhány kisebb jelentőségű település – Vabo (Wabho), Ajn (Ayn)¹⁵⁸ – került az ellenőrzésük alá. Időre is szükségük volt, hogy megszilárdíthassák uralmukat a tíz nagyobb város felett, amelyeket az előző hónapokban elfoglaltak.¹⁵⁹ Bulo Burtiba csapaterősítések érkeztek, miközben intenzív harcok zajlottak Baidoa, El-Bur, Afmadov és Korjolej körzetében. Különösen utóbbi közelében, a déli szektorban alakult ki súlyos helyzet, a városban állomásozó alakulatokat ugyanis az al-Sabáb rövid időre elvágta a főerőktől,¹⁶⁰ és ezt követően is rendszeres rajtaütésekkel zaklatták a helyőrséget.¹⁶¹ Egyes esetekben a szélsőségesek részéről még kisebb ellentámadásokra is futotta, mint Ato városánál, az etióp határ közelében, ahol a rendkívül heves harcokban összesen közel negyven kombattáns vesztette életét.¹⁶² Ezalatt a kenyai légierő folytatta az al-Sabáb kiképzőbázisai, támaszpontjai és csapatai elleni csapásokat.¹⁶³ Az iszlamisták és a kormányerők részéről érkező, egymásnak gyakran ellentmondó híradások nem könnyítették meg a katonai helyzet áttekintését és annak eldöntését, ki is kerekedett felül a küzdelemben. Az FGS és támogatói számára komoly kihívást jelentett a menekültek ügye: egy hónap alatt mintegy 50 ezer somáli vált földönfutóvá, többségében nők és gyerekek, amit az eleve túlterhelt segélyszervezetek nem tudtak kezelni.¹⁶⁴ A beígért segélyek csak lassan csordogáltak. Bulo Burtiba például az első segélyszállítmányok csupán két hónappal a város felszabadulása után, május végén érkeztek meg.¹⁶⁵ Mivel az utak jó részét az iszlamisták ellenőrizték, Hasszan Mohamud arra kérte a donorokat, hogy légi úton szervezzék meg a városok el látását, amit azonban a szűkös kapacitások csak korlátozottan tettek lehetővé.¹⁶⁶ Az elége-

155 Somalia launches ideology war against Al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2014. 03. 16.

156 Double-edged offensive in Somalia increases Shebab threat in East Africa. *hiiraan.com*, 2014. 03. 24.

157 AMISOM admits slowing down operation against al-Shabaab. *shabelle.net*, 2014. 05. 18.

158 Somali govt forces retake town from Al-Shabaab. *hiiraan.com*, 2014. 04. 24.

159 Al-Shabab Strategy Perplexes Some Experts. *hiiraan.com*, 2014. 04. 12.

160 Qoryoley 'inaccessible' due to border blockages. *article.wn.com*, 2014. 04. 15.

161 Senior Al-Shabaab official killed in gunfight. *shabelle.net*, 2014. 05. 21.

162 Al-Shabab Raids Village, at least 39 Dead. *hiiraan.com*, 2014. 05. 29.

163 New AMISOM airstrikes target Al Shabaab in Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 05. 21.

164 Massive displacements in Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 04. 17.

165 First humanitarian aid airlifted to 'under siege' Somali town. *hiiraan.com*, 2014. 05. 29.

166 Somali president wants aid airlift for towns retaken from rebels. *hiiraan.com*, 2014. 05. 21.

detlenséget és a város körüli változó erőviszonyokat jelezte, hogy egyes esetekben maguk a környező vidék nomádjai szálltak szembe az al-Sabáb blokádjával, illetve adóztatásával, ami már az ő egzisztenciájukat is veszélyeztette.¹⁶⁷

A nyár folyamán folytatódtak az intenzív harcok Ato közelében, ahol az SNA és az etióp haderő ellentámadásba lendült, hogy visszaszorítsa az al-Sabáb erőit. A város körüli küzdelem jól mutatta, hogy hosszú távon a radikálisoknak nincs esélyük a szemtől szembeni küzdelemben: a harcokban – amely hosszú idő után az egyik legvéresebb konvencionális összecsapás volt a felek között – több mint 70 dzsihadista esett el.¹⁶⁸ Az al-Sabáb Bakol tartomány más pontjain is súlyos veszteségeket szenvedett,¹⁶⁹ ami jelezte, hogy a szövetségesek egyre inkább megszilárdították pozícióikat a térségben. A tartomány klánjainak egy része is csatlakozott a küzdelemhez, sőt sok esetben önállóan is felléptek a szélsőségesekkel szemben, akik gyakran csak kényszerrel tudták feltölteni fogyatkozó élelmiszerkészleteiket. A dolog pikantériája, hogy a szomáli klánmilíciákat gyakran az ősi ellenség, az etiópok beérkező kötelékei segítették győzelemre.¹⁷⁰ A változó közhangulatot jelezte, hogy Buló Burtiban al-Sabáb-ellenes tüntetésre került sor, amiért a szervezet blokádja következtében a lakosság nélkülözött.¹⁷¹ Mivel a szemtől szembeni küzdelemben vereséget szenvedtek, a dzsihadisták inkább a merényletekre és a rajtaütésekre koncentráltak. Buló Burtiban ismét sor került egy szofisztikált akcióra, amelynek során a kormányerők egyenruhájába öltözött merénylet támadták meg a dzsibuti kontingens parancsnokságát. A dzsihadisták nem tudtak bejutni az épületbe, de a tűzharcban megölték két AMISOM-katonát. Hasonlóan a márciusi merénylet, az al-Sabáb az SNA gyakorlójába bújtatott támadókkal itt is korábban a fővárosban már sikeresen alkalmazott taktikát ültette át vidéki környezetbe.¹⁷² A déli szektorokban a kezdeményezés továbbra is a dzsihadisták kezén maradt, a szélsőségesek például támadást indítottak a Madoba-sziget (Madhoba) ellen, amely a környék kereskedelmének egyik fontos csomópontja,¹⁷³ és Korjolejnél is fenntartották a nyomást.¹⁷⁴ Ezalatt a ramadán beköszöntével – hasonlóan az előző évekhez – Mogadishuban is újból elszaporodtak a merényletek, rajtaütések, amelyeknek az SNA biztonsági műveletekkel, az al-Sabáb-csoportok által leginkább fertőzött kerületek átkutatásával igyekezett elejét venni.¹⁷⁵ A fővárosi állapotokat, az iszlámisták változó taktikáját – és erejét – jól szemléltette, hogy a tisztogató akciók legvéresebb összecsapását a kormányerők nem az iszlámistákkal, hanem Vadadzsir (Wadajir) kerület korábbi polgármesterének és Mogadishu egyik legerősebb hadurának, Ahmed Hasszan Addov Ahmed Dainak milíciájával vívták.¹⁷⁶ A műveletek a szomáli kormány saját bevallása szerint több tucat támadást akadályoztak meg.¹⁷⁷

167 Patorals and Al-Shabaab battle on Buloburde outskirts. *shabelle.net*, 2014. 05. 21.

168 At least 74 dead in Somali/Ethiopian clash with Al-Shebab. *hiiraan.com*, 2014. 06. 06.

169 13 militants reported killed after fierce clashes in Bakool. *garoweonline.com*, 2014. 06. 09.

170 More than a dozen killed in South-western Somalia fighting. *hiiraan.com*, 2014. 07. 21.

171 Somalia: Buló Barde residents protest against Al Shabaab blockade. *garoweonline.com*, 2014. 08. 23.

172 Shebab fighters attack African Union base in Somalia. *hiiraan.com*, 2014. 06. 26.

173 Mortar fire kills 5 in southern Somali Island. *hiiraan.com*, 2014. 06. 15.

174 Renewed fighting breaks out near Qoryoley. *shabelle.net*, 2014. 07. 05.

175 Government Forces in Conjunction with AMISOM Conducts Operation at the Bakara Market. *Hiiraan.com*, 2014. 07. 31.

176 Deadly confrontation in Mogadishu kills at least 15: official. *Hiiraan.com*, 2014. 08. 15.

177 Somalia: Federal Govt to deploy police in liberated areas. *Garoweonline.com*, 2014. 09.